הלכות שכירות

משנה תורה לרמב״ם

geulaquiz.com

פרק א

א אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים נֶאֱמְרוּ בַּתּוֹרָה וּשְׁלֹשָׁה דִּינִין יֵשׁ לָהֶם. וְאֵלּוּ הֵן הָאַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין. שׁוֹמֵר חִנָּם. וְהַשּׁוֹאֵל. וְנוֹשֵׂא שָׂכָר. וְהַשּׂוֹכֵר:

ב וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינִין שֶׁלָּהֶן. שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁנִּגְנַב הַפִּקָּדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אָבַד וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נֶאֱנַס הַפִּקָּדוֹן אֹנֶס גָּדוֹל כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבֵּית הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שֶׁשָּׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וּפָטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ו) "וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ" וְגוֹ' (שמות כב ז) "וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים". הַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם הַכֹּל בֵּין שֶׁאָבַד דָּבָר הַשָּׁאוּל אוֹ נִגְנַב בֵּין שֶׁאֵרְעוּ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה הַבְּהֵמָה הַשְּׁאוּלָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבֵּית שֶׁכָּךְ כָּתוּב בְּשׁוֹאֵל (שמות כב יג) "וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם". נוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ הַשּׂוֹכֵר שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן אִם נִגְנַב אוֹ אָבַד הַדָּבָר הַשָּׁכוּר אוֹ שֶׁנָּטַל שָׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִים. וְאִם אֵרְעוּ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבֵּית אוֹ נִטְרְפָה הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁבָּעִין שֶׁנֶּאֱנָסָה וּפְטוּרִין שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ט) "וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה" (שמות כב י) "שְׁבֻעַת ה'" וְגוֹ' וּכְתִיב (שמות כב יא) "אִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו" וְגוֹ'. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל. וְהַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל חוּץ מִן הַמֵּתָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר מְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבֵדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה וְנִשְׁבָּעִין עַל הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּשְׁבוּיָה וּמֵתָה וּטְרָפָה. אוֹ שֶׁאָבַד הַדָּבָר בִּסְפִינָה שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם אוֹ נִלְקַח בְּלִסְטִים מְזֻיָּן וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִשְׁאָר אֲנָסִין הַגְּדוֹלִים:

ג הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בֵּין בְּחִנָּם בֵּין בְּשָׂכָר אוֹ הִשְׁאִילוֹ אוֹ הִשְׂכִּירוֹ אִם שָׁאַל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַבְּעָלִים עִם הַדָּבָר שֶׁלָּהֶן אוֹ שְׂכָרָן הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר פָּטוּר מִכְּלוּם. אֲפִלּוּ פָּשַׁע בַּדָּבָר שֶׁשָּׁמַר וְאָבַד מֵחֲמַת הַפְּשִׁיעָה הֲרֵי זֶה פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב יד) "אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁשָּׁאַל הַבְּעָלִים אוֹ שְׂכָרָן בְּעֵת שֶׁנָּטַל הַחֵפֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים שָׁם עִמּוֹ בְּעֵת הַגְּנֵבָה וְהָאֲבֵדָה אוֹ בְּעֵת שֶׁנֶּאֱנַס. אֲבָל נָטַל הַחֵפֶץ וְנַעֲשָׂה עָלָיו שׁוֹמֵר תִּחְלָה וְאַחַר כָּךְ שָׂכַר הַבְּעָלִים אוֹ שְׁאָלָן אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים עוֹמְדִין שָׁם בְּעֵת שֶׁנֶּאֱנַס הַדָּבָר הַשָּׁמוּר הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב יג) "בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם" מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ הָיָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת הַשְּׁאָלָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּעֵת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה פָּטוּר לֹא הָיָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת הַשְּׁאָלָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה עִמּוֹ בְּעֵת הַמִּיתָה אוֹ הַשְׁבָּיָה חַיָּב. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַשּׁוֹמְרִים שֶׁכֻּלָּן בִּבְעָלִים פְּטוּרִין אֲפִלּוּ פְּשִׁיעָה בִּבְעָלִים פָּטוּר:

ד כָּל שׁוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בִּתְחִלָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱנַס בְּסוֹפוֹ חַיָּב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל אֲפִלּוּ שָׁאַל סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכָּל שֶׁקּוֹרֵא בּוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה לֹא יַשְׁאִילֶנּוּ לְאַחֵר. וְכֵן אֵין הַשּׂוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׂכִּיר אֲפִלּוּ הִשְׂכִּירוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לֹא יַשְׂכִּירֶנּוּ לְאַחֵר שֶׁהֲרֵי זֶה אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פִּקָּדוֹנִי בְּיַד אַחֵר. עָבַר הַשּׁוֹמֵר וּמָסַר לַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁשְּׁמָרָהּ הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַס פָּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עֵדִים שֶׁנֶּאֱנַס. וְאִם אֵין שָׁם עֵדִים חַיָּב הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים מִפְּנֵי שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר וְיַעֲשֶׂה הוּא דִּין עִם הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי. אֲפִלּוּ הָיָה הָרִאשׁוֹן שׁוֹמֵר חִנָּם וּמָסַר לְשׁוֹמֵר שָׂכָר חַיָּב שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לְבַעַל הַחֵפֶץ לוֹמַר לוֹ אַתָּה נֶאֱמָן אֶצְלִי לְהִשָּׁבַע וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן. לְפִיכָךְ אִם הָיָה דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים לְהַפְקִיד תָּמִיד דָּבָר זֶה אֵצֶל הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי הֲרֵי זֶה הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר לַבְּעָלִים זֶה הַדָּבָר שֶׁהִפְקַדְתֶּם אֶצְלִי אוֹ הִשְׁאַלְתֶּם אֶמֶשׁ הֱיִיתֶם מַפְקִידִין אוֹתוֹ אֵצֶל זֶה שֶׁהִפְקַדְתִּי אֲנִי אֶצְלוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא יְמַעֵט שְׁמִירָתוֹ. כֵּיצַד יְמַעֵט שְׁמִירָתוֹ. כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַפְקִיד אֶצְלוֹ בְּשָׂכָר וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי בְּחִנָּם אוֹ שֶׁהָיָה שָׁאוּל וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי בְּשָׂכָר הוֹאִיל וּמֵעֵט שְׁמִירָתוֹ פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמְשַׁלֵּם. אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁאַל אוֹ שֶׁשָּׂכַר בַּבְּעָלִים הֲרֵי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשָּׁמוּר מִיָּדוֹ לְיַד שׁוֹמֵר אַחֵר:

ה וְאִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי הָרְאָיָה שֶׁיִּפָּטֵר בָּהּ שׁוֹמֵר רִאשׁוֹן כְּדִין שְׁמִירָתוֹ הֲרֵי זֶה פָּטוּר. כֵּיצַד. שׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁנָּתַן הַבְּהֵמָה הַשְּׁמוּרָה אֵצֶל שׁוֹמֵר חִנָּם אִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי עֵדִים שֶׁמֵּתָה הַבְּהֵמָה כְּדַרְכָּהּ הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פָּטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו שׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר וְהוֹסִיף בִּשְׁמִירָתוֹ וּמֵתָה הַהֲנָאָה לַבְּעָלִים. כֵּיצַד. הַשּׂוֹכֵר פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָהּ לְאַחֵר וּמֵתָה כְּדַרְכָּהּ בְּיַד הַשּׁוֹאֵל הוֹאִיל וְהַשּׁוֹאֵל חַיָּב בַּכֹּל יַחְזִירוּ דְּמֵי הַפָּרָה לַבְּעָלִים שֶׁאֵין זֶה הַשּׂוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחוֹרָה בְּפָרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הָיָה בְּיָדוֹ פִּקָּדוֹן וּשְׁלָחוֹ בְּיַד אַחֵר לְבָעָלָיו הוֹאִיל וְהַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיַד הַבְּעָלִים אִם בָּא לַחְזֹר וּלְהַחְזִיר הַפִּקָּדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי מַחְזִיר. וְאִם הֶחְזַק הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן כְּפָרָן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר הַפִּקָּדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַפִּקָּדוֹן בְּאַחֲרָיוּתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן:

פרק ב

א שְׁלֹשָׁה דִּינִין הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה בְּאַרְבָּעָה הַשּׁוֹמְרִין אֵינָן אֶלָּא בִּמְטַלְטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל הֶדְיוֹט שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ו) "כֶּסֶף אוֹ כֵלִים" (שמות כב ט) "וְכָל בְּהֵמָה" יָצְאוּ קַרְקָעוֹת וְיָצְאוּ הָעֲבָדִים שֶׁהֵקִּישׁוּ לְקַרְקָעוֹת וְיָצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת שֶׁאֵין גּוּפָן מָמוֹן וְיָצְאוּ הֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ו) "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ" וְיָצְאוּ

נִכְסֵי עַכּוּ״ם. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁלָּהֶן אֵינוֹ נִשְׁבָּע. וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן:

ב וְתִקָּנוּ חֲכָמִים שֶׁנִּשְׁבָּעִין עַל הַהֶקְדֵּשׁוֹת שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בַּהֶקְדֵּשׁוֹת:

ג יֵרָאֶה לִי שֶׁאִם פָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר בַּעֲבָדִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן חַיָּב לְשַׁלֵּם. שֶׁאֵינוֹ פָּטוּר בַּעֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּשְׁטָרוֹת אֶלָּא מִדִּין גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה וּמִתָּה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. שֶׁאִם הָיָה שׁוֹמֵר חִנָּם עַל מִטַּלְטְלִין וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ יִשָּׁבַע וּבַעֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּשְׁטָרוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה. וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁמְּשַׁלֵּם גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּמִטַּלְטְלִין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם בְּאֵלּוּ. אֲבָל אִם פָּשַׁע בָּהּ חַיָּב לְשַׁלֵּם שֶׁכָּל הַפּוֹשֵׁעַ מַזִּיק הוּא. וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין דִּין הַמַּזִּיק קַרְקַע לְדִין הַמַּזִּיק מִטַּלְטְלִין. וְדִין אֱמֶת הוּא זֶה לַמְּבִינִים וְכֵן רָאוּי לָדוּן. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁהַמּוֹסֵר בֵּין בַּאֲרִיסוּת בֵּין בִּשְׁמִירוּת חִנָּם וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיַּחְפֹּר אוֹ יִזְמֹר אוֹ יְאַבֵּק מְשֻׁלֶּמֶת וּפָשַׁע וְלֹא עָשָׂה חַיָּב כְּמִי שֶׁהִפְסִיד בַּיָּדִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהִפְסִיד בַּיָּדִים חַיָּב עַל כָּל פָּנִים:

ד הַמּוֹסֵר לַחֲבֵרוֹ דָּבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע לִשְׁמֹר אֲפִלּוּ הָיוּ עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְהִבָּצֵר חֲרֵי הֵן כְּקַרְקַע בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין:

ה הִפְקִיד הֶקְדֵּשׁ וְאָמַר כָּךְ פָּדָהוּ וַחֲרֵי הוּא חֻלִּין בְּעֵת שֶׁנְּטָלוֹ מִיַּד הַשּׁוֹמֵר. אוֹ שֶׁהִשְׁאִילוֹ חֻלִּין וְאָמַר כָּךְ הִקְדִּישׁ וְהוּא בְּיַד הַשּׁוֹאֵל. וְכֵן עַכּוּ״ם שֶׁהִפְקִיד וְאָמַר כָּךְ נִתְגַּיֵּר. כָּל אֵלּוּ אֵין בָּהֶן כָּל דִּינֵי הַשּׁוֹמְרִין עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן נִכְסֵי הֶדְיוֹט וְנִכְסֵי יִשְׂרָאֵל:

ו אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין בֵּין שֶׁהָיָה הַדָּבָר הַשָּׁמוּר שֶׁל אִשָּׁה אוֹ שֶׁהָיָה בְּיַד הָאִשָּׁה:

ז קָטָן שֶׁהִפְקִיד בְּיַד גָּדוֹל אוֹ הִשְׁאִילוֹ חֲרֵי זֶה הַגָּדוֹל נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים לַקָּטָן. הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאֵין זֶה נִשְׁבָּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְרִין שְׁבוּעָתָן שְׁבוּעַת שָׁמָא הִיא:

ח כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים מִשִּׁכְבָה בְּלָקוֹחוֹת כָּךְ תִּקְּנוּ מִשִּׁכְבָה בְּשׁוֹמְרִין. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁמֹר לִי זֶה וְאָמַר לוֹ הַנַּח לְפָנַי חֲרֵי זֶה שׁוֹמֵר חִנָּם. אָמַר לוֹ הַנַּח לְפָנֶיךָ אוֹ הַנַּח סְתָם אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ חֲרֵי הַבַּיִת לְפָנֶיךָ אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חִנָּם וְלֹא שׁוֹמֵר שָׂכָר וְאֵינוֹ חַיָּב שְׁבוּעָה כְּלָל אֲבָל מַחֲרִים עַל מִי שֶׁלָּקַח הַפִּקָּדוֹן שֶׁלּוֹ וְלֹא יַחֲזִירוֹ לְבָעָלָיו. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֶחָד הַמַּפְקִיד אוֹ הַמַּשְׁאִיל אוֹ הַמַּשְׁכִּיר אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים אוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן כֵּינָן שֶׁהוֹדָה זֶה מִפִּי עַצְמוֹ שֶׁשָּׁמַר לוֹ אוֹ שֶׁשָּׁאַל מִמֶּנּוּ חֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין שֶׁאֵין אוֹמְרִים מִגּוֹ לְפָטְרוֹ מִשְּׁבוּעָה אֶלָּא לְפָטְרוֹ מִלְּשַׁלֵּם. אֲפִלּוּ הָיָה הַדָּבָר הַשָּׁאוּל אוֹ הַמַּפְקָד אוֹ הַמַּשְׁכָּר שָׁוֶה פְּרוּטָה חֲרֵי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע עָלָיו. וְאֵין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיךְ לְהוֹדָיָה בְּמִקָּצָת:

ט מַתְנָה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה וְהַשּׁוֹאֵל לִהְיוֹת פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וְכֵן מַתְנֶה בַּעַל הַפִּקָּדוֹן עַל שׁוֹמֵר חִנָּם אוֹ נוֹשֵׂא שָׂכָר וְשׁוֹכֵר לִהְיוֹת חַיָּבִין בְּכֹל כְּשׁוֹאֵל. שֶׁכָּל תְּנַאי בְּמָמוֹן אוֹ בִּשְׁבוּעוֹת שֶׁל מָמוֹן קַיָּם וְאֵין צָרִיךְ קִנְיָן וְלֹא עֵדִים:

י טָעַן זֶה שֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי נִשְׁבָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וּמְגַלְגֵּל בָּהּ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם תְּנַאי:

יא טָעַן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ וְזֶה אוֹמֵר לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא הַנַּח לְפָנֶיךָ וְלֹא נַעֲשֵׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁלֹּא קִבְּלוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זוֹ וְכוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד וְלֹא אִבְּדוֹ בַּיָּדַיִם וְלֹא בְּגָרַם שֶׁגָּרַם לוֹ שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם:

יב זֶה אוֹמֵר הִשְׁאַלְתִּיךָ אוֹ הִשְׂכַּרְתִּיךָ אוֹ הִפְקַדְתִּיךָ וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. אוֹ שֶׁאָמַר כֵּן הָיָה אֲבָל הֶחֱזַרְתִּי לְךָ וְנִסְתַּלְּקָה הַשְּׁמִירָה וְלֹא נִשְׁאֲרָה בֵּינֵינוּ תְּבִיעָה. חֲרֵי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵת וְנִפְטָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁלֹּא הָיָה שָׁם שָׁטָר. אֲבָל אִם הִפְקִיד אוֹ הִשְׂכִּיר אוֹ הִשְׁאִיל בִּשְׁטָר וְאָמַר לוֹ הֶחֱזַרְתִּי לְךָ חֲרֵי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁנִּגְנַב אוֹ אָבַד וְהַשּׁוֹאֵל מֵתָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה נֶאֱמָן לוֹמַר הֶחֱזַרְתִּי. וּכְשֶׁם שֶׁאִם טָעַן שֶׁנִּגְנַס נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ כָּךְ אִם טָעַן הֶחֱזַרְתִּי יִשָּׁבַע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם שָׁטָר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיָה הַשּׁוֹמֵר יָכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר נֶאֱנַסְתִּי וְלֹא נִצְרַךְ אוֹתוֹ לְהָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ. אֲבָל אִם הָיָה חַיָּב לְהָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר הֶחֱזַרְתִּי אֶלָּא יִשָּׁבַע בַּעַל הַשָּׁטָר בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא הֶחֱזִיר לוֹ וִישַׁלֵּם. אֵין לְךָ מִי שֶׁנִּשְׁבָּע מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר כָּךְ וְכָךְ וְיִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ אֶלָּא זֶה שׁוֹמֵר בִּלְבַד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שָׁטָר אֲבָל שְׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בַּדִּין מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר אֵינָן נִשְׁבָּעִין אֶלָּא הֶסֵת:

פרק ג

א שׁוֹמֵר שֶׁטָּעַן שֶׁנֶּאֱנַס אֹנֶס גָּדוֹל כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּמֵתָה. אִם נֶאֱנַס בְּמָקוֹם שֶׁהָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם מַצְרִיכִין אוֹתוֹ רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁנֶּאֱנַס וְיִפָּטֵר אַף מִשְּׁבוּעַת שׁוֹמְרִים וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יְשַׁלֵּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ט) ״אֵין רֹאֶה״ (שמות כב י) ״שְׁבֻעַת ה׳ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם״ הָא בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהָבִיא רְאָיָה אֵין שָׁם

שְׁבוּעָה אֶלָּא אוֹ יָבִיא רְאָיָה אוֹ יִשַּׁלֵּם. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנְּאֶנַס בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם אֵין מַצְרִיכִין אוֹתוֹ רְאָיָה אֶלָּא יִשָּׁבַע שֶׁנְּאֶנַס וְיִפָּטֵר. וְאִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ נִפְטָר אַף מִן הַשְּׁבוּעָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהֵבִיא חָבִית שֶׁל יַיִן בְּשָׂכָר וּשְׁבָרָהּ בַּשּׁוּק שֶׁל מְחוֹזָא וּבָאוּ לִפְנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ שׁוּק זֶה שֶׁטָּעוּן שְׁנִּשְׁבְּרָה בּוֹ חָבִית בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין שָׁם אוֹ תָּבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא פָּשַׁעְתָּ אֶלָּא נִתְקַלְקֵל וְנָפַלְתָּ אוֹ תְּשַׁלֵּם דָּמְיָהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ב הַמַּעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשָׂכָר וְנִשְׁבְּרָה דִּין תּוֹרָה הוּא שֶׁיְּשַׁלֵּם שֶׁאֵין זֶה אֹנֶס גָּדוֹל וַהֲרֵי הַשְּׁבִירָה כִּגְנֵבָה וַאֲבֵדָה שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן. אֲבָל תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר יְשַׁלֵּם אֵין לְךָ אָדָם שֶׁיַּעֲבִיר חָבִית לַחֲבֵרוֹ לְפִיכָךְ עָשׂוּ בּוֹ שְׁבִירַת הֶחָבִית כְּמִיתַת הַבְּהֵמָה וּשְׁבִירָתָהּ. וְעוֹד תִּקְּנוּ בְּדָבָר זֶה שֶׁאִם נָשְׂאוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּמוֹט וְנִשְׁבְּרָה מְשַׁלְּמִין חֲצִי דְּמֶיהָ הוֹאִיל וּמַשּׂוֹי זֶה גָּדוֹל לְגַבֵּי אֶחָד וְקַל לְגַבֵּי שְׁנַיִם הֲרֵי הוּא כְּאֹנֶס וְאֵינוֹ אֹנֶס וּמְשַׁלְּמִין מֻחֲצָה אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁלֹּא פָּשְׁעוּ בָּהּ. נִשְׁבְּרָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין נִשְׁבָּעִין שֶׁלֹּא שָׁבְרוּהָ בְּפִשִּׁיעָה וּמְשַׁלְּמִין חֲצִי דְּמֶיהָ. שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה לְכָל אֶחָד לְהַעֲבִיר אֶלָּא מַשּׂוֹי שֶׁיָּכוֹל לְהַעֲבִירוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁהָאֶחָד שֶׁהֶעֱבִיר חָבִית גְּדוֹלָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כָּל הַסַּבָּלִים לְהַעֲבִירָהּ שֶׁהוּא פּוֹשֵׁעַ וְאִם נִשְׁבְּרָה בְּיָדוֹ מְשַׁלֵּם הַכֹּל:

ג הַסַּבָּל שֶׁשָּׁבַר חָבִית שֶׁל יַיִן לְחֻנְּנִי וְנִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם וַהֲרֵי הִיא שָׁוָה בְּיוֹם הַשּׁוּק אַרְבָּעָה וּבְשָׁאר הַיָּמִים שְׁלֹשָׁה אִם הֶחְזִירוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק חַיָּבִין לְהַחְזִיר חָבִית שֶׁל יַיִן אוֹ יְשַׁלְּמוּ לוֹ אַרְבָּעָה וְהוּא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן לִמְכֹּר בְּיוֹם הַשּׁוּק אֲבָל אִם הָיָה לוֹ יַיִן מַחֲזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה. הֶחְזִירוּ לוֹ בְּשָׁאָר הַיָּמִים מַחֲזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה וּמְנַכִּין לוֹ בְּכָל זְמַן טֹרַח שֶׁהָיָה טוֹרֵחַ בִּמְכִירָתָהּ וּפְגַם הַנֶּקֶב שֶׁהָיָה נוֹקֵב הֶחָבִית וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ד רוֹעֶה שֶׁבָּאוּ זְאֵבִים וְטָרְפוּ מִמֶּנּוּ אִם הָיָה זְאֵב אֶחָד אֵין זֶה אֹנֶס אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי זְאֵבִים הֲרֵי זֶה אֹנֶס. שְׁנֵי כְּלָבִים אֵינָן אֹנֶס אֲפִלּוּ בָּאוּ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת. הָיוּ יֶתֶר עַל שְׁנַיִם הֲרֵי זֶה אֹנֶס. לִסְטִים מְזַיֵּן הֲרֵי הוּא אֹנֶס וַאֲפִלּוּ הָיָה הָרוֹעֶה מְזַיֵּן וּבָא לוֹ לִסְטִים אַחֵר מְזַיֵּן הֲרֵי זֶה אֹנֶס שֶׁאֵין הָרוֹעֶה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ כְּלִסְטִים. הָאֲרִי וְהַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ הֲרֵי אֵלּוּ אֲנָסִין. אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן. אֲבָל אִם הוֹלִיכָם לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת וְלִיסְטִים אֵין אֵלּוּ אֲנָסִין וְחַיָּב לְשַׁלֵּם:

ה רוֹעֶה שֶׁמָּצָא גֵּנֶב וְהִתְחִיל לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ וּלְהַרְאוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִמֶּנּוּ וְאָמַר לוֹ הֲרֵי אֲנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְכָךְ וְכָךְ רוֹעִים אֲנַחְנוּ וְכָךְ וְכָךְ כְּלֵי מִלְחָמָה יֵשׁ לָנוּ וּבָא אוֹתוֹ הַלִּסְטִים וְנִצְּחוֹ וְלָקַח מֵהֶן הֲרֵי הָרוֹעֶה חַיָּב שֶׁאֶחָד הַמּוֹלִיךְ אֶת הַבְּהֵמָה לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת וְלִסְטִים אוֹ מֵבִיא אֶת הַלִּסְטִים בְּהִתְגָּרוּתוֹ לִמְקוֹם הַבְּהֵמָה:

ו רוֹעֶה שֶׁהָיָה לוֹ לְהַצִּיל הַטְּרֵפָה אוֹ הַשְּׁבוּיָה בְּרוֹעִים אֲחֵרִים וּבְמַקְלוֹת וְלֹא קָרָא רוֹעִים אֲחֵרִים וְלֹא הֵבִיא מַקְלוֹת לְהַצִּיל הֲרֵי זֶה חַיָּב אֶחָד שׁוֹמֵר חִנָּם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שָׂכָר אֶלָּא שֶׁשּׁוֹמֵר חִנָּם קוֹרֵא רוֹעִים וּמֵבִיא מַקְלוֹת בְּחִנָּם וְאִם לֹא מָצָא פָּטוּר אֲבָל שׁוֹמֵר שָׂכָר חַיָּב לִשְׁכֹּר הָרוֹעִים וְהַמַּקְלוֹת עַד כְּדֵי דְּמֵי הַבְּהֵמָה כְּדֵי לְהַצִּיל וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ שְׂכָרָן מִבַּעַל הַבַּיִת. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן וְהָיָה לוֹ לִשְׂכֹּר וְלֹא שָׂכַר הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחַיָּב:

ז רוֹעֶה שֶׁטָּעַן שֶׁהִצַּלְתִּי עַל יְדֵי רוֹעִים בְּשָׂכָר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מַה שֶּׁטָּעַן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן אֶלָּא עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶן וְיָכוֹל הָיָה לוֹמַר נִטְרְפָה וְיִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין:

ח רוֹעֶה שֶׁהִנִּיחַ עֶדְרוֹ וּבָא לָעִיר בֵּין בְּעֵת שֶׁדֶּרֶךְ הָרוֹעִים לְהִכָּנֵס וּבֵין בְּעֵת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָרוֹעִים לְהִכָּנֵס וּבָאוּ זְאֵבִים וּטְרָפוּ אֲרִי וְדָרַס אֵין אוֹמְרִים אִלּוּ הָיָה שָׁם הָיָה מַצִּיל אֶלָּא אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִם יָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי רוֹעִים וּמַקְלוֹת חַיָּב וְאִם לָאו פָּטוּר וְאִם אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ חַיָּב לְשַׁלֵּם:

ט מֻתָּה הַבְּהֵמָה כְּדַרְכָּהּ הֲרֵי זֶה אֹנֶס וְהָרוֹעֶה פָּטוּר. סִגְּפָהּ וּמֵתָה אֵינוֹ אֹנֶס. תְּקָפַתּוּ וְעָלְתָה לָרֹאשֵׁי צוּקִין וּתְקָפַתּוּ וְנָפְלָה הֲרֵי זֶה אֹנֶס. הֶעֱלָהּ לָרֹאשֵׁי צוּקִין אוֹ שֶׁעָלְתָה מֵאֵלֶיהָ וְהוּא יָכוֹל לְמָנְעָהּ וְלֹא מָנְעָהּ אַף עַל פִּי שֶׁתְּקָפַתּוּ וְנָפְלָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה חַיָּב שֶׁכָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ בְּפִשִּׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאֹנֶס חַיָּב. וְכֵן רוֹעֶה שֶׁהֶעֱבִיר הַבְּהֵמוֹת עַל הַגֶּשֶׁר וְדָחֲפָה אַחַת מֵהֶן לַחֲבֶרְתָּהּ וְנָפְלָה לְשִׁבְלֶת הַנָּהָר הֲרֵי זֶה חַיָּב שֶׁהָיָה לוֹ לְהַעֲבִירָן אַחַת אַחַת שֶׁאֵין הַשּׁוֹמֵר נוֹטֵל שָׂכָר אֶלָּא לִשְׁמֹר שְׁמִירָה מְעֻלָּה וְהוֹאִיל וּפָשַׁע בַּתְּחִלָּה וְהֶעֱבִירָן כְּאֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱנַס בַּסּוֹף בְּעֵת הַנְּפִילָה הֲרֵי הוּא חַיָּב:

י פָּשַׁע בָּהּ וְיָצְאָה לַאֲגַם וּמֵתָה שָׁם כְּדַרְכָּהּ פָּטוּר שֶׁאֵין יְצִיאָתָהּ גְּרָמָה לָהּ שֶׁתָּבוֹא לִידֵי אֹנֶס זֶה הוֹאִיל וּכְדַרְכָּהּ מֵתָה מַה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר מַה לִּי בָּאֲגַם. אֲבָל אִם גְּנָבָהּ גַּנָּב מֵהָאֲגַם וּמֵתָה כְּדַרְכָּהּ בְּבֵית הַגַּנָּב הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר חַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁאֲפִלּוּ לֹא מֵתָה הֲרֵי הִיא אֲבֵדָה בְּיַד הַגַּנָּב וִיצִיאָתָהּ גְּרָמָה לָהּ לְהִגָּנֵב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ד

א הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָהּ בָּהָר וְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה אִם הֶחְלִקָה פָּטוּר אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַבְּעָלִים. וְאִם הוּחַמָּה חַיָּב. שְׂכָרָהּ לְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה וְהוֹלִיכָהּ בָּהָר אִם הֶחְלִקָה חַיָּב שֶׁהַחֲלָקוּת יֶתֶר בָּהָר מִן הַבִּקְעָה. וְאִם הוּחַמָּה פָּטוּר שֶׁחֲמִימוּת בַּבִּקְעָה יֶתֶר מִן הָהָר מִפְּנֵי הָרוּחַ שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת בְּרֹאשׁ הֶהָרִים. וְאִם הוּחַמָּה מֻחְמַת הַמַּעֲלָה חַיָּב וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפָּרָה לַחְרֹשׁ בָּהָר וְחָרַשׁ בַּבִּקְעָה וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן וְהוּא הַכְּלִי שֶׁחוֹרֵשׁ בּוֹ חֲרֵי הַשּׁוֹכֵר פָּטוּר וְדִין בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֻמָּנִין שֶׁחָרְשׁוּ. וְכֵן אִם לֹא שִׁנָּה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן דִּין בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֻמָּנִין. שְׂכָרָהּ לַחְרֹשׁ בַּבִּקְעָה וְחָרַשׁ בָּהָר וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן הַשּׁוֹכֵר חַיָּב וְדִינוֹ שֶׁל שׁוֹכֵר עִם הָאֻמָּנִים:

ב וּמַהוּ דִּין הָאֻמָּנִין שֶׁשָּׁבְרוּ בְּעֵת חֲרִישָׁה שֶׁמְּשַׁלְּמִין. מִי מְשַׁלֵּם זֶה הָאוֹחֵז אֶת הַכְּלִי בְּעֵת הַחֲרִישָׁה. וְאִם הָיְתָה הַשָּׂדֶה מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים בִּדְמֵי הַקַּנְקַן. הַמַּנְהִיג אוֹתָהּ בְּמַלְמַד וְהָאוֹחֵז אֶת הַכְּלִי:

ג שְׂכָרָהּ לָדוּשׁ בִּקְטָנִית וְדָשׁ בִּתְבוּאָה וְהֶחְלִקָה פָּטוּר בִּתְבוּאָה וְדָשׁ בִּקְטָנִית חַיָּב שֶׁהַקְּטָנִית מַחְלֶקֶת. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִשְׂכִּיר חֲמוֹר לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ לֹא תֵלֵךְ בּוֹ בְּדֶרֶךְ נָהָר פְּקוֹד שֶׁהַמַּיִם מְצוּיִין שָׁם אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נֶרֶשׁ שֶׁאֵין בָּהּ מַיִם. הָלַךְ בְּדֶרֶךְ נָהָר פְּקוֹד וּמֵת הַחֲמוֹר וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְּעִידִים בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הָלַךְ אֶלָּא הוּא מֵעַצְמוֹ אָמַר בְּנָהָר פְּקוֹד הָלַכְתִּי וְלֹא הָיוּ שָׁם מַיִם וּמֵחֲמַת עַצְמוֹ מֵת וְאָמְרוּ חֲכָמִים הוֹאִיל וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁהַמַּיִם בְּנָהָר פְּקוֹד מְצוּיִין חַיָּב לְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי שִׁנָּה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים וְאֵין אוֹמְרִים מַה לִּי לְשַׁקֵּר בְּמָקוֹם עֵדִים:

ד הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לְהָבִיא עָלֶיהָ מָאתַיִם לִיטְרִין שֶׁל חִטִּים וְהֵבִיא מָאתַיִם לִיטְרִין שֶׁל שְׂעוֹרִים וּמֵתָה חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפַח קָשֶׁה לְמַשְׂאוֹי וְהַשְּׂעוֹרִין יֵשׁ לָהֶן נֶפַח. וְכֵן אִם שְׂכָרָהּ לְהָבִיא תְּבוּאָה וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָהּ תֵּבֶן. אֲבָל אִם שְׂכָרָהּ לְהָבִיא עָלֶיהָ שְׂעוֹרִים וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָן חִטִּים וּמֵתָה פָּטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה שָׂכַר אֶת הַבְּהֵמָה לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִישׁ לֹא יַרְכִּיב עָלֶיהָ אִשָּׁה. שְׂכָרָהּ לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִשָּׁה מַרְכִּיב עָלֶיהָ אִישׁ. וּמַרְכִּיב עָלֶיהָ כָּל אִשָּׁה בֵּין קְטַנָּה בֵּין גְּדוֹלָה וַאֲפִלּוּ מְעֻבֶּרֶת שֶׁהִיא מֵינִיקָה:

ו הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לָשֵׂאת עָלֶיהָ מִשְׁקָל יָדוּעַ וְהוֹסִיף עַל מַשָּׂאוֹ אִם הוֹסִיף חֵלֶק מִשְּׁלִשִׁים עַל הַשִּׁעוּר שֶׁפָּסַק עִמּוֹ וּמֵתָה חַיָּב פָּחוֹת מִכָּאן פָּטוּר אֲבָל נוֹתֵן הוּא שְׂכַר הַתּוֹסֶפֶת. שָׂכַר סְתָם אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא בְּמִשְׁקַל הַיְּדוּעַ בַּמְּדִינָה לְאוֹתָהּ בְּהֵמָה. וְאִם הוֹסִיף חֵלֶק מִשְּׁלִשִׁים כְּגוֹן שֶׁדַּרְכָּהּ לָשֵׂאת שְׁלֹשִׁים וְטָעַן עָלֶיהָ שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה חַיָּב. וְכֵן סְפִינָה שֶׁהוֹסִיף בָּהּ אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים עַל מַשָּׂאָהּ וְטָבְעָה חַיָּב לְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ:

ז הַכַּתָּף שֶׁהוֹסִיף עַל מַשָּׂאוֹ קַב אֶחָד חֲזַק בְּמַשָּׂא זֶה חַיָּב בְּנִזְקָיו. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן דַּעַת וַחֲרֵי הוּא מַרְגִּישׁ בְּכֹבֶד הַמַּשָּׂא יַעֲלֶה עַל לִבּוֹ שֶׁמָּא מֻחְמַת חָלְיוֹ הוּא זֶה הַכֹּבֶד:

ח הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לִרְכֹּב עָלֶיהָ יֵשׁ לוֹ לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ כְּסוּתוֹ וְלִגְינוֹ וּמְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַשּׁוֹכֵר לַחְזֹר בְּכָל מָלוֹן וּמָלוֹן לִקְנוֹת מְזוֹנוֹת. יֶתֶר עַל זֶה חֲרֵי מְעַכֵּב עָלָיו בַּעַל הַחֲמוֹר. וְכֵן יֵשׁ לְבַעַל הַחֲמוֹר לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ שְׂעוֹרִים וְתֶבֶן וּמְזוֹנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם יֶתֶר עַל זֶה הַשּׁוֹכֵר מְעַכֵּב מִפְּנֵי שֶׁאַפְשָׁר לוֹ לִקְנוֹת בְּכָל מָלוֹן וּמָלוֹן. לְפִיכָךְ אִם אֵין שָׁם מֵאַיִן יִקְנֶה מִנִּיחַ עָלָיו מְזוֹנוֹתָיו וּמְזוֹנוֹת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּשׁוֹכֵר סְתָם וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יָדוּעַ. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג הַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג:

פרק ה

א הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה וְחָלְתָה אוֹ נִשְׁתַּטֵּית אוֹ נִלְקְחָה לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפָהּ לַחְזֹר אִם נִלְקְחָה דֶּרֶךְ הֲלִיכָה חֲרֵי הַמַּשְׂכִּיר אוֹמֵר לַשּׁוֹכֵר חֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁשְּׂכָרָהּ לָשֵׂאת עָלֶיהָ שְׂעוֹרִים וְתֶבֶן וּמְזוֹנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם יֶתֶר עַל זֶה הַשּׁוֹכֵר מְעַכֵּב מִפְּנֵי שֶׁאַפְשָׁר לוֹ לִקְנוֹת בְּכָל מָלוֹן וּמָלוֹן. לְפִיכָךְ אִם אֵין שָׁם מֵאַיִן יִקְנֶה מִנִּיחַ עָלָיו מְזוֹנוֹתָיו וּמְזוֹנוֹת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּשׁוֹכֵר סְתָם וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יָדוּעַ. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג הַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג:

ב מֵתָה הַבְּהֵמָה אוֹ נִשְׁבְּרָה בֵּין שֶׁשְּׂכָרָהּ לָשֵׂאת בֵּין שֶׁשְּׂכָרָהּ לִרְכֹּב אִם אָמַר לוֹ חֲמוֹר סְתָם אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר מִכָּל מָקוֹם. וְאִם לֹא הֶעֱמִיד יֵשׁ לַשּׁוֹכֵר לִמְחֹר הַבְּהֵמָה וְלִקַּח בָּהּ בְּהֵמָה אַחֶרֶת אוֹ שׁוֹכֵר בְּהֵמָה בְּדָמֶיהָ אִם אֵין בְּדָמֶיהָ לִקַּח עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק בּוֹ. אָמַר לוֹ חֲמוֹר זֶה אֲנִי שׁוֹכֵר לְךָ אִם שְׂכָרָהּ לִרְכֹּב עָלֶיהָ אוֹ לִכְלֵי זְכוּכִית וּמֵתָה בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ אִם יֵשׁ בְּדָמֶיהָ לִקַּח בְּהֵמָה אַחֶרֶת יִקַּח וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לִקַּח שׁוֹכֵר אֲפִלּוּ בִּדְמֵי כֻלָּהּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק עִמּוֹ. וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לֹא לִקַּח וְלֹא לִשְׁכֹּר נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ וְאֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. שְׂכָרָהּ לְמַשָּׂא הוֹאִיל וְאָמַר לוֹ חֲמוֹר זֶה וּמֵת בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ אֵינוֹ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ אַחֵר אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ וּמַנִּיחַ לוֹ נִבְלָתוֹ:

ג הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה וְטָבְעָה לוֹ בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ. אִם אָמַר לוֹ סְפִינָה זוֹ אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ וּשְׁכָרָהּ הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן סְתָם אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ הַשָּׂכָר יַחְזִיר כָּל הַשָּׂכָר שֶׁהֲרֵי זֶה אוֹמֵר לוֹ הָבֵא לִי הַסְּפִינָה עַצְמָהּ שֶׁשָּׂכַרְתִּי שֶׁהַקְּפָדָה גְּדוֹלָה יֵשׁ בִּסְפִינָה זוֹ וַאֲנִי אָבִיא יַיִן מִכָּל מָקוֹם וְאוֹלִיךְ בָּהּ. אָמַר לוֹ סְפִינָה סְתָם אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ וּשְׁכָרָהּ הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן זֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ מִן הַשָּׂכָר כְּלוּם חַיָּב לִתֵּן כָּל הַשָּׂכָר. שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ הָבֵא לִי הַיַּיִן עַצְמוֹ וַאֲנִי אָבִיא לְךָ סְפִינָה מִכָּל מָקוֹם וְאוֹלִיכוֹ. אֲבָל צָרִיךְ לְנַכּוֹת כְּדֵי הַטְּרַח שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה הַמְטַפֵּל בְּהוֹלָכַת הַסְּפִינָה לְיוֹשֵׁב וּבָטֵל. אָמַר לוֹ סְפִינָה זוֹ אֲנִי מַשְׁכִּיר וְשָׂכַר הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן זֶה אִם נָתַן הַשָּׂכָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ וְאִם לֹא נָתַן לֹא יִתֵּן שֶׁאֵין זֶה יָכוֹל לְהָבִיא הַסְּפִינָה עַצְמָהּ וְלֹא זֶה יָכוֹל לְהָבִיא יַיִן עַצְמוֹ. שָׂכַר סְפִינָה סְתָם לְיַיִן סְתָם הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְקִין הַשָּׂכָר:

ד הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה וּפָרְקָהּ בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ נוֹתֵן לוֹ שָׂכַר כָּל הַדֶּרֶךְ וְאִם מָצָא הַשּׁוֹכֵר מִי שֶׁיַּשְׁכִּיר אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק שׁוֹכֵר וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְּפִינָה עָלָיו תַּרְעֹמֶת. וְכֵן אִם מָכַר כָּל הַסְּחוֹרָה שֶׁבַּסְּפִינָה לְאִישׁ אֶחָד בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ וְיָרַד וְעָלָה הַלּוֹקֵחַ נוֹטֵל שָׂכַר חֲצִי הַדֶּרֶךְ מִן הָרִאשׁוֹן וּשְׂכַר הַחֲצִי מִזֶּה הָאַחֲרוֹן וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְּפִינָה עָלָיו תַּרְעֹמֶת שֶׁגָּרַם לוֹ לִסְבֹּל דַּעַת אִישׁ אֶחָד שֶׁעֲדַיִן לֹא הֵרְגַּל בּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה מִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ עַד זְמַן קָצוּב וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבַּיִת לְאַחֵר עַד סוֹף זְמַנּוֹ מַשְׁכִּיר לַאֲחֵרִים אִם יֵשׁ בְּנֵי בַּיִת כְּמִנְיַן בְּנֵי בֵּיתוֹ. אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה לֹא יִשְׁכֹּר לַחֲמִשָּׁה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הַשּׁוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּיר אֶלָּא מִטַּלְטְלִין שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁיְּהֵא פִּקָּדוֹנִי בְּיַד אַחֵר אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה לֹא יִשְׁכֹּר לַחֲמִשָּׁה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הַשּׁוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּיר אֶלָּא מִטַּלְטְלִין שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁיְּהֵא פִּקָּדוֹנִי בְּיַד אַחֵר אֲבָל בִּקְרָקַע אוֹ בִּסְפִינָה שֶׁהֲרֵי בַּעְלָהּ עִמָּהּ אֵין אוֹמֵר כֵּן. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר אִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת לַשּׁוֹכֵר לָמָּה תִּטְרַח וְתַשְׁכִּיר בֵּיתִי לַאֲחֵרִים אִם לֹא תִּרְצֶה לַעֲמֹד בּוֹ צֵא הַנִּיחוֹ וְאַתָּה פָּטוּר מִשְׁכִּירָתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר שֶׁזֶּה בְּאַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו עַד שֶׁאַתָּה מַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר תַּנִּיחַ לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר כְּלָל וְיִתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוֹף זְמַנּוֹ וְלֹא יֵרֵאֶה לִי שֶׁדִּין זֶה אֱמֶת:

ו בַּיִת זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ וְאַחֵר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ נָפַל אֵינוֹ חַיָּב לִבְנוֹתוֹ אֶלָּא מְחַשֵּׁב עַל מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמַחֲזִיר לוֹ שְׁאָר הַשְׂכִּירוּת. אֲבָל אִם סְתָרוֹ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת אַחֵר אוֹ יַשְׁכִּיר לוֹ כְּמוֹתוֹ. וְכֵן אִם חָזַר אַחֵר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ לָזֶה וְהִשְׁכִּירוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְעַכּוּ״ם אוֹ אֲנָס שֶׁהִפְקִיעַ שְׂכִירוּת הָרִאשׁוֹן הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַשְׁכִּיר לוֹ בַּיִת אַחֵר כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ז הִשְׁכִּיר לוֹ בַּיִת סְתָם וְאַחַר שֶׁנָּתַן לוֹ בַּיִת נָפַל חַיָּב לִבְנוֹתוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ בַּיִת אַחֵר. וְאִם הָיָה קָטָן מִן הַבַּיִת שֶׁנָּפַל אֵין הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹי בַּיִת שֶׁלֹּא הִשְׁכִּיר אֶלָּא בַּיִת סְתָם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ בַּיִת כָּזֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת כְּמִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ שֶׁל בַּיִת זֶה שֶׁהֲרָאהוּ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ לֹא הָיָה עִנְיָן דְּבָרַי אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַנָּהָר אוֹ לַשּׁוּק אוֹ לַמֶּרְחָץ כָּזֶה אֶלָּא חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת כְּמִדָּתוֹ וּכְצוּרָתוֹ לְפִיכָךְ אִם הָיָה קָטָן לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל גָּדוֹל לֹא יַעֲשֶׂנּוּ קָטָן אֶחָד לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם שְׁנַיִם לֹא יַעֲשֶׂנּוּ אֶחָד. וְלֹא יִפְחֹת מִן הַחֲלוֹנוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם:

ח הַמַּשְׁכִּיר עֲלִיָּה סְתָם חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ עֲלִיָּה. אָמַר לוֹ עֲלִיָּה זוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי בַּיִת זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ הֲרֵי שִׁעְבֵּד בַּיִת לַעֲלִיָּה לְפִיכָךְ אִם נִפְחֲתָה הָעֲלִיָּה בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר חַיָּב הַמַּשְׁכִּיר לְתַקֵּן וְאִם לֹא תִּקֵּן הֲרֵי הַשּׁוֹכֵר יוֹרֵד וְדָר בַּבַּיִת עִם בַּעַל הַבַּיִת עַד שֶׁיְּתַקֵּן. הָיוּ שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וְנִפְחֲתָה הָעֶלְיוֹנָה דָּר בַּתַּחְתּוֹנָה. נִפְחֲתָה הַתַּחְתּוֹנָה הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם יָדוּר בָּעֶלְיוֹנָה אוֹ בַּבַּיִת לְפִיכָךְ לֹא יָדוּר וְאִם דָּר אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ דַּלִּית זוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי הַפַּרְסֵק הַזֶּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ וְנֶעֱקַר אֵילָן הַפַּרְסֵק מִמְּקוֹמוֹ וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ חַיָּב אַתָּה לְהַעֲמִיד הַפַּרְסֵק כָּל זְמַן שֶׁהַדַּלִּית קַיֶּמֶת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ו

א הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בְּבִירָה גְּדוֹלָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזִיזֵיהָ וּבִכְתָלֶיהָ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת וּבְתַרְבֵּץ שֶׁל חָצֵר וּבָרְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֲבֵי הַכְּתָלִים מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֲבֵי הַכְּתָלִים. וּבְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הוֹלְכִין אַחַר מִנְהַג הַמְּדִינָה וְהַשֵּׁמוֹת הַיְדוּעִין לָהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַרְנוּ בְּעִנְיַן מֹקַח וּמִמְכָּר:

ב הַמַּשְׁכִּיר חֲצֵרוֹ סְתָם לֹא הִשְׁכִּיר הָרֶפֶת שֶׁבָּהּ:

ג הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ דְּלָתוֹת וְלִפְתֹּחַ לוֹ הַחַלּוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ וּלְחַזֵּק אֶת הַתִּקְרָה וְלִסְמֹךְ אֶת הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְלַעֲשׂוֹת נֶגֶר וּמַנְעוּל וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁהֵן מַעֲשֶׂה אֻמָּן וְהֵם עִקָּר גְּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת. הַשּׁוֹכֵר חַיָּב לַעֲשׂוֹת מַעֲקֶה וּמְזוּזָה וּלְתַקֵּן מְקוֹם הַמְּזוּזָה מִשֶּׁלּוֹ. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת סֻלָּם אוֹ מַרְזֵב אוֹ לְהָטִיחַ גַּגּוֹ הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה מִשֶּׁל עַצְמוֹ:

ד הַמַּשְׁכִּיר עֲלִיָּה לַחֲבֵרוֹ וְנִפְחֲתָה בְּאַרְבָּעָה אוֹ יֶתֶר חַיָּב לְתַקֵּן הַתִּקְרָה וְהַמַּעֲזִיבָה שֶׁעָלֶיהָ שֶׁהַמַּעֲזִיבָה חִזּוּק הַתִּקְרָה הִיא:

ה הַזֶּבֶל שֶׁבָּחָצֵר חֲרֵי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר לְפִיכָךְ הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ וְאִם יֵשׁ שָׁם מִנְהָג הוֹלְכִין אַחַר הַמִּנְהָג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזֶּבֶל שֶׁל שׁוֹכֵר אֲבָל אִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁל אֲחֵרִים הַזֶּבֶל שֶׁל בַּעַל הֶחָצֵר שֶׁחָצְרוּ שֶׁל אָדָם קוֹנָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁכוּרָה בְּיַד אֲחֵרִים׃

ו הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת אוֹ חָצֵר אוֹ מֶרְחָץ אוֹ חֲנוּת אוֹ שְׂאָר הַמְקוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב חֲרֵי זֶה כּוֹפֶהוּ לָצֵאת בְּסוֹף זְמַנּוֹ וְאֵינוֹ מַמְתִּין לוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת. שָׂכַר לוֹ בַּיִת סְתָם לְלִינָה אֵין פָּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד. לִשְׁבִיתָה אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנֵי יָמִים. לְנִשּׂוּאִין אֵין פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה יוֹם׃

ז הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ סְתָם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ שִׁשִּׁים יוֹם מִקֹּדֶם כְּדֵי לְבַקֵּשׁ מָקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מֻשְׁלָךְ בַּדֶּרֶךְ וּלְסוֹף הַשִּׁשִּׁים יֵצֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּימוֹת הַחַמָּה אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִן הֶחָג וְעַד הַפֶּסַח. קָבַע לוֹ שִׁשִּׁים לִפְנֵי הֶחָג אִם נִשְׁאַר מִן הַשִּׁשִּׁים יוֹם אֶפְלּוּ יוֹם אֶחָד לְאַחַר הֶחָג אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח וְהוּא שֶׁיּוֹדִיעוֹ שִׁשִּׁים יוֹם מִקֹּדֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּעֲיָרוֹת אֲבָל בַּכְּרָכִים אֶחָד יְמוֹת הַחַמָּה וְאֶחָד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִקֹּדֶם. וְכֵן בַּחֲנוּת בֵּין בַּכְּרָכִים בֵּין בַּעֲיָרוֹת צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִקֹּדֶם׃

ח כֵּיצַד שֶׁהַמַּשְׁכִּיר חַיָּב לְהוֹדִיעוֹ כָּךְ הַשּׁוֹכֵר חַיָּב לְהוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם שִׁשִּׁים יוֹם בַּעֲיָרוֹת אוֹ מִקֹּדֶם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בַּכְּרָכִים כְּדֵי שֶׁיְּבַקֵּשׁ שָׂכָן וְלֹא יִשָּׁאֵר בֵּיתוֹ פָּנוּי. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת אֶלָּא יִתֵּן הַשָּׂכָר׃

ט אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּשְׁכִּיר יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְלֹא הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לָצֵאת עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם. אִם הוּקְרוּ הַבָּתִּים יֵשׁ לַמַּשְׁכִּיר לְהוֹסִיף עָלָיו וְלוֹמַר לַשּׁוֹכֵר אוֹ שְׂכֹר בְּשָׁוֶה עַד שֶׁתִּמְצָא אוֹ תֵּצֵא. וְכֵן אִם הוּזְלוּ הַבָּתִּים יֵשׁ לַשּׁוֹכֵר לִפְחוֹת הַשָּׂכָר וְלוֹמַר לַמַּשְׁכִּיר אוֹ הַשְׁכֵּר לִי כְּשֶׁעַר שֶׁל עַתָּה אוֹ חֲרֵי בֵּיתְךָ לְפָנֶיךָ. נָפַל בֵּית הַמַּשְׁכִּיר שֶׁהָיָה דָּר בּוֹ חֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא הַשּׁוֹכֵר מִבֵּיתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ אֵינוֹ בְּדִין שֶׁתִּהְיֶה אַתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי עַד שֶׁתִּמְצָא מָקוֹם וַאֲנִי מֻשְׁלָךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין אַתָּה בַּעַל זְכוּת בְּבֵית זֶה יוֹתֵר מִמֶּנִּי׃

י נָתַן הַבַּיִת לִבְנוֹ לִשָּׂא בּוֹ אִשָּׁה אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ נַעֲשָׂה חָתָן בִּזְמַן פְּלוֹנִי וְהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם וְלֹא הוֹדִיעוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ. וְאִם עַכְשָׁו נִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשָּׁה וַחֲרֵי הוּא נוֹשְׂאָהּ מִיָּד חֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיאוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּדִין שֶׁיִּהְיֶה זֶה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וּבֶן בַּעַל הַבַּיִת יִשְׁכֹּר בַּיִת שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ חֲתֻנָּה׃

יא מָכַר אֶת הַבַּיִת אוֹ נְתָנוֹ אוֹ הוֹרִישׁוֹ אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם שִׁשִּׁים יוֹם אוֹ מִקֹּדֶם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. שֶׁחֲרֵי הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ אֵין כֹּחַךְ יֶתֶר מִכֹּחַ זֶה שֶׁזָּכִיתָ בְּבֵית זֶה מֵחֲמָתוֹ׃

פרק ז

א כֵּיצַד שֶׁמַּתְנֶה אָדָם כָּל תְּנַאי שֶׁיִּרְצֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּר כָּךְ מַתְנֶה בִּשְׁכִירוּת שֶׁהַשְׁכִּירוּת מְכִירָה לִזְמַן קָצוּב הִיא וְכָל שֶׁמִּמְכָּרוֹ בִּנְכָסָיו מִמְכָּר שׁוֹכֵר שְׁכִירוּתוֹ שְׁכִירוּת. וְכָל שֶׁאֵין לוֹ לִמְכֹּר כָּךְ אֵין לוֹ לְשָׂכֹר אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת בִּלְבַד בְּאוֹתָהּ הַקַּרְקַע חֲרֵי זֶה שׁוֹכֵר וְאֵינוֹ מוֹכֵר׃

ב הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה נִתְעַבְּרָה לַשּׁוֹכֵר. הִשְׁכִּיר לֶחָדָשִׁים נִתְעַבְּרָה לַמַּשְׁכִּיר. הִזְכִּיר לוֹ חֲדָשִׁים וְשָׁנָה בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ דִּינָר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר דִּינָר בְּשָׁנָה. בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ שְׁנֵים עָשָׂר דִּינָר לְשָׁנָה דִּינָר בְּכָל חֹדֶשׁ. חֲרֵי חֹדֶשׁ הָעִבּוּר שֶׁל מַשְׁכִּיר שֶׁהַקַּרְקַע בְּחֶזְקַת בְּעָלִים וְאֵין מוֹצִיאִין דָּבָר מִיַּד בַּעַל הַקַּרְקַע אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה. וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאָמַר לִזְמַן זֶה הִשְׁכַּרְתִּי לְךָ וְהַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר לֹא שָׂכַרְתִּי אֶלָּא סְתָם אוֹ לִזְמַן אָרֹךְ עַל הַשּׁוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה וְאִם לֹא הֵבִיא בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע הֶסֵּת וּמוֹצִיאוֹ מִן הַבַּיִת׃

ג הַשּׁוֹכֵר שֶׁאָמַר נָתַתִּי שְׂכַר הַבַּיִת שֶׁנִּתְחַיַּבְתִּי בּוֹ וְהַמַּשְׁכִּיר אוֹמֵר עֲדַיִן לֹא נָטַלְתִּי בֵּין שֶׁהָיְתָה בִּשְׁטָר בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּעֵדִים. אִם תְּבָעוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם עַל הַשּׁוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה אוֹ יִתֵּן וַיַּחֲרִים עַל מִי שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ אוֹ יִטְעַן עָלָיו בְּדָמִים שֶׁנָּתַן תְּחִלָּה טַעֲנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וַיִּשְׁבִּיעֵהוּ הֶסֵּת. תְּבָעוֹ הַמַּשְׁכִּיר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וַאֲפִלּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים עַל הַמַּשְׁכִּיר לְהָבִיא רְאָיָה אוֹ יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר שֶׁכְּבָר נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ וְיִפָּטֵר. וְכֵן אִם שָׂכַר מִמֶּנּוּ וּפֵרַשׁ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַשָּׂכָר שָׁנָה בְּשָׁנָה וּתְבָעוֹ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה עַל הַשּׁוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה. תְּבָעוֹ לְאַחַר הַשָּׁנָה וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל עַל הַמַּשְׁכִּיר לְהָבִיא רְאָיָה׃

ד הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בִּשְׁטָר לְעֶשֶׂר שָׁנִים וְאֵין בּוֹ זְמַן הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר עֲדַיִן לֹא עָבַר מִזְּמַן הַשְּׁטָר אֶלָּא שָׁנָה וְהַמַּשְׁכִּיר אוֹמֵר כְּבָר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׁכִירוּת וְשָׁכַנְתָּ עֶשֶׂר שָׁנִים. עַל הַשּׁוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יִשְׁבַּע הַמַּשְׁכִּיר הֶסֵּת וְיוֹצִיאוֹ׃

ה הַשּׁוֹכֵר פָּרְדֵּס אוֹ שֶׁהָיָה מַשְׁכוֹן בְּיָדוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים וְיָבֵשׁ הַפָּרְדֵּס בְּתוֹךְ הַזְּמַן יִמָּכְרוּ עֵצָיו וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְיֹאכַל פֵּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׁכִירוּתוֹ אוֹ זְמַן הַמַּשְׁכוֹן. וְגוּף הָאֵילָנוֹת שֶׁיָּבְשׁוּ אוֹ נִקְצְצוּ שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בָּהֶן מִשּׁוּם רִבִּית הַמַּלְוֶה וְהַלְוֶה׃

ו שְׁטַר הַשְׁכִּירוּת אוֹ שְׁטַר הַמַּשְׁכּוֹן שֶׁכָּתוּב בָּהּ שָׁנִים סְתָם. בַּעַל הַפֵּרוֹת אוֹמֵר שָׁלֹשׁ וּבַעַל הַקַּרְקַע אוֹמֵר שִׁתִּים וְקַדָּם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמַּלְוֶה וְאָכַל הַפֵּרוֹת הֲרֵי הַפֵּרוֹת בְּחֶזְקַת אוֹכְלֵיהֶן עַד שֶׁיָּבִיא בַּעַל הַקַּרְקַע רְאָיָה. אֶכְלָהּ הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְמַשְׁכֵּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְכָבַשׁ הַשְּׁטָר וְאָמַר לְחָמֵשׁ שָׁנִים יֵשׁ לִי פֵּרוֹת וּבַעַל הַקַּרְקַע אוֹמֵר שָׁלֹשׁ אָמְרוּ לוֹ הָבֵא שְׁטָרְךָ וְאָמַר אָבַד הַשּׁוֹכֵר נֶאֱמָן שֶׁאִלּוּ רָצָה אָמַר לְקוּחָה הִיא בְּיָדִי שֶׁהֲרֵי אֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים׃

ז מִי שֶׁהִכְנִיס פֵּרוֹתָיו לְבֵית חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פֵּרוֹתָיו וְהִנִּיחָם וְהָלַךְ יֵשׁ לְבַעַל הַבַּיִת לִמְכֹּר לוֹ מֵאוֹתָן הַפֵּרוֹת כְּדֵי לִתֵּן שְׂכַר הַפּוֹעֲלִים שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתָן וּמַשְׁלִיכִין אוֹתָם לַשּׁוּק. וּמִדַּת חֲסִידוּת הוּא שֶׁיּוֹדִיעַ לְבֵית דִּין וְיַשְׁכִּירוּ מִמְּקֻצָּת דְּמֵיהֶן מָקוֹם מִשּׁוּם הֶשֵּׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה כַּהֹגֶן׃

ח הַשּׁוֹכֵר רֵחַיִם מֵחֲבֵרוֹ שֶׁיִּטְחֹן לוֹ עֶשְׂרִים סְאָה בְּכָל חֹדֶשׁ בִּשְׂכָרוֹ וְהֶעֱשִׁיר בַּעַל הָרֵחַיִם וַהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְחֹן שָׁם אִם יֵשׁ לַשּׁוֹכֵר חִטִּים שֶׁצָּרִיךְ לִטְחֹן לְעַצְמוֹ אוֹ לַאֲחֵרִים כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּמֵי טְחִינַת עֶשְׂרִים סְאָה שֶׁזּוֹ מִדַּת סְדוֹם הִיא. וְאִם אֵין לוֹ יָכוֹל לוֹמַר אֵין לִי דָּמִים וַהֲרֵינִי טוֹחֵן לְךָ כְּמוֹ שֶׁשָּׂכַרְתִּי וְאִם אֵין אַתָּה צָרִיךְ מְכֹר לַאֲחֵרִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

פרק ח

א אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ שָׂדֶה לִזְרָעָהּ אוֹ בֵּרֶם לֶאֱכֹל פֵּרוֹתָיו בְּדָמִים אוֹ שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בְּפֵרוֹת קְצוּבִים כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ שָׂדֶה זוֹ בְּעֶשְׂרִים כּוֹר בְּשָׁנָה וְכֶרֶם זֶה בְּעֶשְׂרִים כַּדֵּי יַיִן בְּכָל שָׁנָה שְׁנֵיהֶן דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן. וְהַשּׁוֹכֵר בְּפֵרוֹת הוּא הַנִּקְרָא חוֹכֵר׃

ב הַמְקַבֵּל שָׂדֶה אוֹ פַּרְדֵּס כְּדֵי לַעֲבֹד אוֹתוֹ וּלְהוֹצִיא עָלָיו יְצִיאוֹת וְיִתֵּן לְבַעַל הַקַּרְקַע שְׁלִישׁ הַתְּבוּאוֹת אוֹ רְבִיעַ אוֹ מַה שֶּׁיַּתְנוּ בֵּינֵיהֶן וְהוּא הַנִּקְרָא מְקַבֵּל. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לִסְיַג הָאָרֶץ בַּעַל הַקַּרְקַע חַיָּב בּוֹ וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא שְׁמִירָה יִתְּרָה הַחוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל חַיָּב בּוֹ. הַקַּרְדֹּם שֶׁחוֹפְרִין בּוֹ הָאָרֶץ וְהַכֵּלִים שֶׁנּוֹשְׁאִין בָּהֶן הֶעָפָר וְהַדְּלִי וְהַכַּד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁדּוֹלִין בָּהֶן הַמַּיִם עַל בַּעַל הַקַּרְקַע. וַחֲטִיטַת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְּקַבְּצִין בָּהֶן הַמַּיִם עַל הַחוֹכֵר אוֹ עַל הַמְקַבֵּל׃

ג הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת לֹא יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן. שִׂכָּרָהּ אוֹ קִבְּלָהּ שֶׁבַע שָׁנִים זוֹרְעָהּ שָׁנָה רִאשׁוֹנָה פִּשְׁתָּן וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן. שִׂכָּרָהּ אוֹ קִבְּלָהּ שָׁבוּעַ אֶחָד שְׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן׃

ד הַחוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְהִיא בֵּית הַשַּׁלְחִין אוֹ בֵּית הָאֵילָן וְיָבְשָׁה מַעְיַן בֵּית הַשַּׁלְחִין וְלֹא פָּסַק הַנָּהָר הַגָּדוֹל אֶלָּא אֶפְשָׁר לְהָבִיא מִמֶּנּוּ בִּדְלִי. אוֹ שְׁנִקְצַץ הָאֵילָן שֶׁל בֵּית הָאֵילָנוֹת אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ. וְאִם מַכַּת מְדִינָה הִיא כְּגוֹן שֶׁיָּבַשׁ הַנָּהָר מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ. הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְאָמַר לוֹ בֵּית הַשַּׁלְחִין הַזֶּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ בֵּית הָאֵילָן זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר יָבֵשׁ הַמַּעְיָן אוֹ נִקְצַץ הָאֵילָן מְנַכֶּה מֵחַכִּירוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ וְלֹא אָמַר לוֹ הַזֶּה אֶלָּא כְּמִי שֶׁאוֹמֵר כְּמוֹת שֶׁהִיא עַתָּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְפִיכָךְ אִם לֹא הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ וְאָמַר לוֹ בֵּית הַשַּׁלְחִין אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ אוֹ בֵּית הָאֵילָן וְיָבֵשׁ הַמַּעְיָן אוֹ שֶׁנִּקְצַץ הָאֵילָן אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ׃

ה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וַאֲכָלָהּ חָגָב אוֹ נִשְׁתַּדְּפָה אִם אֵרַע דָּבָר זֶה לְרֹב הַשָּׁדוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ הַכֹּל לְפִי הַהֶפְסֵד שֶׁאֵרְעוֹ וְאִם לֹא פָּשְׁטָה הַמַּכָּה בְּרֹב הַשָּׁדוֹת אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׁדוֹת שֶׁל בַּעַל הַקַּרְקַע. נִשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׁדוֹת שֶׁל הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל אַף עַל פִּי שֶׁפָּשְׁטָה הַמַּכָּה בְּרֹב הַשָּׁדוֹת אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ שֶׁאֵין זֶה הֶפְסֵד תָּלוּי אֶלָּא בְּשׁוֹכֵר שֶׁהֲרֵי כָּל שְׁדוֹתָיו נִשְׁתַּדְּפוּ. הִתְנָה עָלָיו בַּעַל הַקַּרְקַע שֶׁיִּזְרָעֶנָּה חִטִּים וּזְרָעָהּ שְׂעוֹרִים אוֹ שֶׁלֹּא זְרָעָהּ כְּלָל אוֹ שֶׁזְּרָעָהּ וְלֹא צָמְחָה אַף עַל פִּי שֶׁבָּא חָגָב אוֹ שִׁדָּפוֹן וְהַכְּתָה רֹב הַמְּדִינָה אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחַכִּירוֹ. וְעַד מָתַי חַיָּב לְהַשְׁגִּיחַ וְלִזְרֹעַ פַּעַם אַחֶרֶת אִם לֹא צָמְחָה כָּל זְמַן שֶׁרָאוּי לִזְרִיעָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם׃

ו הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְקַצֵּר יְקַצֵּר וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְעַקֵּר. לַעֲקֹר יַעֲקֹר וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר. וּשְׁנֵיהֶם מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחְרֹשׁ אַחֲרָיו יַחְרֹשׁ. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַשְׁכִּיר אִילָנוֹת עַל גַּב קַרְקַע מַשְׁכִּירִין וְאַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁכִּיר לוֹ סְתָם בְּפָחוֹת מִן הַיְּדוּעַ. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַשְׁכִּיר אִילָנוֹת אֵין לוֹ אִילָנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בְּיֶתֶר עַל הַיְּדוּעַ. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה׃

ז הַחוֹכֵר שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה כּוֹר חִטִּים וְלָקְתָה נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ. הָיוּ חִטָּיו יָפוֹת לֹא יֹאמַר לוֹ הֲרֵינִי לוֹקֵחַ לְךָ מִן הַשּׁוּק אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ. חָכַר מִמֶּנּוּ כֶּרֶם בַּעֲשָׂרָה סְלֵי עֲנָבִים וְהִקְרִיסוּ אַחַר שֶׁנִּבְצְרוּ וְכֵן עֲמָרִים שֶׁלָּקוּ אַחַר שֶׁנִּקְצְרוּ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָן. חָכְרוּ בַּעֲשָׂרָה כַּדֵּי יַיִן וְהֶחְמִיץ חַיָּב לִתֵּן לוֹ יַיִן טוֹב. חָכָרָהּ מִמֶּנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אַסְפַּסְתָּא וּזְרָעָהּ מִין אַחֵר וְאַחַר כָּךְ חָרְשָׁהּ וּזְרָעָהּ אַסְפַּסְתָּא וְלָקְתָה אוֹ שֶׁזְּרָעָהּ בַּתְּחִלָּה אַסְפַּסְתָּא וְחָרְשָׁהּ וְאַחַר כָּךְ זְרָעָהּ פַּעַם אַחֶרֶת וְלָקְתָה אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ אַסְפַּסְתָּא טוֹבָה שֶׁהֲרֵי שִׁנָּה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

ח הַחוֹכֵר שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ וְאָמַר לוֹ מַה הֶפְסֵד יֵשׁ לְךָ חֲרִינִי נוֹתֵן לְךָ חַכִּירְךָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר לוֹ לְמָחָר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה וְהִיא מַעֲלָה עֲשָׂבִים. וְאֶפִלּוּ אָמַר לוֹ בָּאַחֲרוֹנָה אֲנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ׃

ט הַחוֹכֵר שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְזָרְעָהּ שְׁעוֹרִים לֹא יִזְרָעֶנָּה חִטִּים מִפְּנֵי שֶׁהַחִטִּין מַכְחִישׁוֹת אֶת הַקַּרְקַע יֶתֶר מֵהַשְּׁעוֹרִים. שִׁכָּרָהּ לְזָרְעָהּ חִטִּים יִזְרָעֶנָּה שְׁעוֹרִים. קִטְנִית לֹא יִזְרָעֶנָּה תְּבוּאָה. תְּבוּאָה יִזְרָעֶנָּה קִטְנִית. וּבְכֻלָּם וְכַיּוֹצֵא בָּהּ לֹא יִזְרָעֶנָּה קִטְנִית מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית שָׁם מַכְחֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ׃

י הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת אֵין לַמְקַבֵּל כְּלוּם בְּקוֹרַת הַשִּׁקְמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ וְלֹא בְּשֶׁבַח הָאִילָנוֹת שֶׁיָּצְאוּ מֵאֲלֵיהֶן בַּשָּׂדֶה. אֲבָל מְחַשְּׁבִין לוֹ מְקוֹם הָאִילָנוֹת כְּאִלּוּ הָיָה בָּהֶן אוֹתוֹ זֶרַע שֶׁזָּרַע בְּכָל הַשָּׂדֶה. וְהוּא שֶׁצָּמְחוּ הָאִילָנוֹת בְּמָקוֹם הָרָאוּי לִזְרִיעָה אֲבָל אִם יָצְאוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִזְרִיעָה אֵין מְחַשְּׁבִין לוֹ כְּלוּם. וְאִם קִבְּלָהּ שֶׁבַע שָׁנִים אוֹ יֶתֶר יֵשׁ לוֹ בְּקוֹרַת הַשִּׁקְמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַשָּׂדֶה וְהָיוּ שָׁם זְרָעִים שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לְהֶמְכֵּר אוֹ שֶׁנִּגְמְרוּ וְלֹא הִגִּיעַ יוֹם הַשּׁוּק לְמָכְרָן שָׁמִין אוֹתָן וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַקַּרְקַע. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין הַמְקַבֵּל וּבַעַל הַקַּרְקַע בַּתְּבוּאָה כָּךְ חוֹלְקִין בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּיַּיִן כָּךְ חוֹלְקִין בַּזְּמוֹרוֹת. אֲבָל הַקָּנִים הַמְעֻמָּדִים תַּחַת הַגְּפָנִים אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשֶׁתְּפוּת חֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְקִין בָּהֶן וְאִם הֵן מִשֶּׁל אֶחָד מֵהֶן זֶה שֶׁקָּנָה אוֹתָן חֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

יא הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לִטַּע מְקַבֵּל עָלָיו בַּעַל הַשָּׂדֶה עֲשָׂרָה בּוֹרְאוֹת לִסְאָה. יֶתֶר עַל זֶה מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל׃

יב הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא עָשְׂתָה אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי שֶׁתּוֹצִיא סָאתַיִם יֶתֶר עַל הַהוֹצָאָה חַיָּב הַמְקַבֵּל לְטָפֵל בָּהּ. שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לְבַעַל הַקַּרְקַע אָנָּא אִיקוֹם וְאָנִיר וְאֶזְרַע וְאֶקְצֹר וְאֶעֱמֹר וְאָדוּשׁ וְאֶזְרֶה וְאַעֲמִיד כְּרִי לְפָנֶיךָ וְתִטֹּל אֶת חֶצְיוֹ אוֹ מַה שֶּׁיִּתְּנוּ וַאֲנִי אֶטֹּל הַשְּׂאָר בִּשְׂכַר עֲמָלִי וּכְמַה שֶׁהוֹצֵאתִי׃

יג הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְאַחַר שֶׁזָּכָה בָּהּ הוֹבִירָהּ שָׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ שֶׁהָיָה מַגִּיעַ לוֹ. שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לְבַעַל הַקַּרְקַע אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעֲבִיד אֲשַׁלֵּם בְּמִיטָבָא. וְהוּא הַדִּין אִם הוֹבִיר מִקְצָתָהּ. וּמִפְּנֵי מָה נִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי שֶׁלֹּא פָּסַק עַל עַצְמוֹ דָּבָר קָצוּב כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר חֲרֵי הִיא כְּאַסְמַכְתָּא אֶלָּא הִתְנָה שֶׁיְּשַׁלֵּם בְּמִיטָבָא וּלְפִיכָךְ גָּמַר וְשִׁעְבֵּד עַצְמוֹ. אֲבָל אִם אָמַר אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעֲבִיד אֶתֵּן לְךָ מֵאָה דִּינָרִין חֲרֵי זוֹ אַסְמַכְתָּא וְאֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא נוֹתֵן כְּפִי מַה שֶּׁרְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בְּלִבַּד׃

יד הַמְקַבֵּל שָׂדֶה לְזָרְעָהּ שִׁמְשְׁמִין וּזְרָעָהּ חִטִּים וְעָשְׂתָה חִטִּים שָׁשָׁוִין כַּמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשִּׁמְשְׁמִין אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. עָשְׂתָה פָּחוֹת מִמַּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשִּׁמְשְׁמִין מְשַׁלֵּם לוֹ הַמְקַבֵּל כְּפִי מַה שֶּׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשִּׁמְשְׁמִין. עָשְׂתָה חִטִּים יֶתֶר מִמַּה שֶּׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשִּׁמְשְׁמִין חוֹלְקִין לְפִי הַתְּנַאי שֶׁבֵּינֵיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר בַּעַל הַקַּרְקַע׃

פרק ט

א הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים וְאָמַר לָהֶם לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַשְׁכִּים וְשֶׁלֹּא לְהַעֲרִיב אֵינוֹ יָכוֹל לְכוֹפָן. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָזוּן יָזוּן. לְסַפֵּק בִּגְרוֹגָרוֹת אוֹ בִּתְמָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לְפוֹעֲלִים יְסַפֵּק הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה׃

ב הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ כְּאֶחָד וְכִשְׁנַיִם מִבְּנֵי הָעִיר רוֹאִין הַפָּחוּת שֶׁבַּשְּׁכִירוּת וְהַיֶּתֶר שֶׁבַּשְּׁכִירוּת וּמְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶן׃

ג אָמַר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים בִּשְׁלֹשָׁה וְהָלַךְ וּשְׂכָרָן בְּאַרְבָּעָה אִם אָמַר לָהֶם הַשָּׁלִיחַ שְׂכַרְכֶם עָלַי נוֹתֵן לָהֶם אַרְבָּעָה וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹשָׁה וּמַפְסִיד אֶחָד מִכִּיסוֹ. אָמַר לָהֶם שְׂכַרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת נוֹתֵן לָהֶם בַּעַל הַבַּיִת כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. הָיָה בַּמְּדִינָה מִי שֶׁנִּשְׁכַּר בִּשְׁלֹשָׁה וּמִי שֶׁנִּשְׁכַּר בְּאַרְבָּעָה אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה וְיֵשׁ לָהֶם תַּרְעֹמֶת עַל הַשָּׁלִיחַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁאֵין מְלַאכְתָּן נִכֶּרֶת אֲבָל הָיְתָה מְלַאכְתָּן נִכֶּרֶת וַחֲרֵי הִיא שָׁוָה אַרְבָּעָה נוֹתֵן לָהֶם בַּעַל הַבַּיִת אַרְבָּעָה שֶׁאִלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם שְׁלוּחוֹ אַרְבָּעָה לֹא טָרְחוּ וְעָשׂוּ שָׁוֶה אַרְבָּעָה. אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת שְׂכֹר לִי בְּאַרְבָּעָה וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְשָׂכַר בִּשְׁלֹשָׁה אַף עַל פִּי שֶׁחֲרֵי מְלַאכְתָּן שָׁוֶה אַרְבָּעָה אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה שֶׁחֲרֵי קִבְּלוּ עַל עַצְמָן וְיֵשׁ לָהֶם תַּרְעֹמֶת עַל הַשָּׁלִיחַ. אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת בִּשְׁלֹשָׁה וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּאַרְבָּעָה וְאָמְרוּ חֲרֵינוּ כְּמָה שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת אֵין דַּעְתָּם אֶלָּא שֶׁיִּתֵּן בַּעַל הַבַּיִת יֶתֶר עַל אַרְבָּעָה לְפִיכָךְ שָׁמִין מַה שֶּׁעָשׂוּ אִם שָׁוֶה אַרְבָּעָה נוֹטְלִין אַרְבָּעָה מִבַּעַל הַבַּיִת וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אוֹ אֵינוֹ שָׁוֶה אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה. אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת בְּאַרְבָּעָה וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בִּשְׁלֹשָׁה וְאָמְרוּ לוֹ כְּמָה שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁמְּלַאכְתָּן שָׁוֶה אַרְבָּעָה אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה שֶׁחֲרֵי שָׁמְעוּ שְׁלֹשָׁה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם׃

ד הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים וְהִטְעוּ אֶת בַּעַל הַבַּיִת אוֹ בַּעַל הַבַּיִת הִטְעָה אוֹתָם אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא הָלְכוּ. אֲבָל הָלְכוּ הַחַמָּרִין וְלֹא מָצְאוּ תְּבוּאָה. פּוֹעֲלִים וּמָצְאוּ שָׂדֶה כְּשֶׁהִיא לָחָה. אוֹ שֶׁשָּׂכַר לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה וּמְצָאוּהָ שְׁנִתְמַלְּאָה מַיִם. אִם בִּקֵּר בַּעַל הַבַּיִת מְלַאכְתּוֹ מִבָּעֶרֶב וּמָצָא שֶׁצְּרִיכָה פּוֹעֲלִים אֵין לַפּוֹעֲלִים כְּלוּם מַה בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת. וְאִם לֹא בִּקֵּר נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה הַבָּא טָעוּן לָבָא רֵיקָן וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה

לְבַטֵּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא הִתְחִילוּ בִּמְלָאכָה. אֲבָל אִם הִתְחִיל הַפּוֹעֵל בַּמְּלָאכָה וְחָזַר בּוֹ אֲפִלּוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם חוֹזֵר שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה נה) ״כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים״ וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים. וְכֵיצַד דִּין הַפּוֹעֵל שֶׁחָזַר בּוֹ אַחַר שֶׁהִתְחִיל. שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָשָׂה וְנוֹטֵל. וְאִם קִבְּלָן הוּא שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוּזְלוּ בְּעֵת שֶׁשְּׁכָרָן בֵּין לֹא הוּזְלוּ בֵּין שֶׁהוּזְלָה מִלְּאכָה אַחַר כֵּן בֵּין לֹא הוּזְלָה שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. כֵּיצַד. קִבֵּל מִמֶּנּוּ קָמָה לִקְצֹר בִּשְׁתֵּי סְלָעִים קָצַר חֲצָיָהּ וְהִנִּיחַ חֲצָיָהּ. בָּגַד לֶאֱרֹג בִּשְׁתֵּי סְלָעִים אָרַג חֲצָיוֹ וְהִנִּיחַ חֲצָיוֹ. שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. אִם הָיָה שָׁוֶה שִׁשָּׁה דִּינָרִין נוֹתֵן לוֹ שֶׁקֶל אוֹ יִגְמְרוּ אֶת מְלַאכְתָּן. וְאִם הָיָה הַנִּשְׁאָר יָפֶה שְׁנַיִם דִּינָרִין אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶן אֶלָּא סֶלַע שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ אֶלָּא חֲצִי מְלָאכָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אָבוּד אֲבָל בְּדָבָר הָאָבוּד כְּגוֹן פִּשְׁתָּנוֹ לְהַעֲלוֹת מִן הַמִּשְׂרָה אוֹ שֶׁשָּׂכַר חֲמוֹר לְהָבִיא חָלִילִין לְמֵת אוֹ לְכַלָּה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן אֶחָד פּוֹעֵל וְאֶחָד קַבְּלָן אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נָאֲנַס כְּגוֹן שֶׁחָלָה אוֹ שָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת. וְאִם לֹא נָאֲנַס וְחָזַר בּוֹ שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן אוֹ מַטְעָן. כֵּיצַד מַטְעָן. אוֹמֵר לָהֶם סָלַע בּוֹאוּ וּטְלוּ שְׁתַּיִם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ מְלַאכְתָּן וְלֹא יִתֵּן לָהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁפָּסַק תְּחִלָּה וַאֲפִלּוּ נָתַן לָהֶם הַשְׁתַּיִם מַחְזִיר מֵהֶן הַתּוֹסֶפֶת. כֵּיצַד שׂוֹכֵר פּוֹעֲלִים אֲחֵרִים וְגוֹמְרִים מְלַאכְתָּן שֶׁלֹּא תֹאבַד וְכָל שֶׁיּוֹסִיף לְאֵלּוּ הַפּוֹעֲלִין הָאֲחֵרִים עַל מַה שֶּׁפָּסַק לָרִאשׁוֹנִים נוֹטֵל מִן הָרִאשׁוֹנִים. עַד כַּמָּה עַד כְּדֵי שְׂכָרָן שֶׁל רִאשׁוֹנִים. וְאִם הָיָה לָהֶם מָמוֹן תַּחַת יָדוֹ שׂוֹכֵר לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים זוּז בְּכָל יוֹם לְכָל פּוֹעֵל אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂכַר הַפּוֹעֵל שִׁלְשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין שָׁם פּוֹעֲלִים לִשְׂכֹּר בִּשְׂכָרָן לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה אֲבָל יֵשׁ פּוֹעֲלִים לִשְׂכֹּר בִּשְׂכָרָן וְאָמְרוּ לוֹ צֵא וּשְׂכֹר מֵאֵלּוּ לְהַשְׁלִים מְלַאכְתְּךָ וְלֹא תֹאבַד בֵּין שׂוֹכֵר בֵּין קִבְּלָן אֵין לוֹ עֲלֵיהֶן אֶלָּא תַּרְעֹמֶת וְשָׁמִין לַשּׂוֹכֵר מַה שֶּׁעָשָׂה וְלַקִּבְּלָן מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת:

ה הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְנֶאֱחָז לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ לֹא יֹאמַר לוֹ הֲרֵינִי לְפָנֶיךָ אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר מַה שֶּׁעָשָׂה:

ו הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַשְׁקוֹת אֶת הַשָּׂדֶה מִזֶּה הַנָּהָר וּפָסַק הַנָּהָר בַּחֲצִי הַיּוֹם אִם אֵין דַּרְכּוֹ לְהַפְסִיק אֵין לָהֶן אֶלָּא שְׂכַר מַה שֶּׁעָשׂוּ. וְכֵן אִם דַּרְכּוֹ שֶׁיַּפְסִיקוּ אוֹתוֹ בְּנֵי הָעִיר וְהִפְסִיקוּהוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם אֵין לָהֶן אֶלָּא שְׂכַר מַה שֶּׁעָשׂוּ שֶׁהֲרֵי יָדְעוּ הַפּוֹעֲלִים דַּרְכּוֹ שֶׁל נָהָר. וְאִם דַּרְכּוֹ לְהַפְסִיק מֵאֵלָיו נוֹתֵן לָהֶם שְׂכַר כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְהוֹדִיעָם. שְׂכָרָן לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה וּבָא הַמָּטָר וְהִשְׁקָה אֵין לָהֶן אֶלָּא מַה שֶּׁעָשׂוּ. בָּא הַנָּהָר וְהִשְׁקָה נוֹתֵן לָהֶן כָּל שְׂכָרָן. מִן הַשָּׁמַיִם נִסְתַּיְּעוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּפוֹעֵל. אֲבָל מִי שֶׁפָּסַק עִם אֲרִיסוֹ שֶׁאִם יַשְׁקֶה שָׂדֶה זוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיוֹם יֹטל חֲצִי הַפֵּרוֹת וְכָל הָאֲרִיסִין שֶׁהֵן מַשְׁקִין שְׁתֵּי פְּעָמִים אֵינָן נוֹטְלִין אֶלָּא רְבִיעַ הַפֵּרוֹת וּבָא הַמָּטָר וְלֹא הֶצְרִךְ לִדְלוֹת וּלְהַשְׁקוֹת נוֹטֵל חֲצִי הַפֵּרוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ שֶׁהָאֲרִיס כְּשֻׁתָּף וְאֵינוֹ כְּפוֹעֵל:

ז הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם וְשָׁלְמָה הַמְּלָאכָה בַּחֲצִי הַיּוֹם אִם יֵשׁ לוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת כְּמוֹתָהּ אוֹ קַלָּה מִמֶּנָּה עוֹשֶׂה שְׁאָר הַיּוֹם. וְאִם אֵין לוֹ מַה יַּעֲשֶׂה נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. וְאִם הָיָה מִן הַחוֹפְרִים אוֹ עוֹבְדֵי אֲדָמָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁדַּרְכּוֹ לְטָרַח הַרְבֵּה וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה בִּמְלָאכָה יֶחֱלֶה נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ:

ח הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהָבִיא לוֹ שְׁלִיחוּת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא שָׁם מַה יָּבִיא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם. שְׂכָרוֹ לְהָבִיא כְּרוּב וּדוֹרְמַסְקְנִין לַחוֹלֶה וְהָלַךְ וּמְצָאוֹ שֶׁמֵּת אוֹ הִבְרִיא לֹא יֹאמַר לוֹ טל מַה שֶּׁהֵבֵאתָ בִּשְׂכָרְךָ אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּשֶׁלּוֹ וְהֶרְאָהוּ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ נוֹתֵן כָּל שְׂכָרוֹ וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מֵחֲבֵרוֹ מַה שֶּׁנָּתַן בְּזוֹ הַמְּלָאכָה:

י הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּתֶבֶן וְקַשׁ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וְאָמַר לוֹ טל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ בִּשְׂכָרְךָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִם מִשֶּׁקִּבֵּל עָלָיו אָמַר לוֹ הֵילֵךְ שְׂכָרְךָ וַאֲנִי אֶטֹל אֶת שֶׁלִּי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ:

יא מְצִיאַת הַפּוֹעֵל לְעַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר לוֹ עֲדֹר עִמִּי הַיּוֹם. אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ לְלַקֵּט מְצִיאוֹת כְּגוֹן שֶׁחָסַר הַנָּהָר וּשְׂכָרוֹ לְלַקֵּט הַדָּגִים הַנִּמְצָאִין בָּאֲגַם הֲרֵי מְצִיאָתוֹ לְבַעַל הַבַּיִת וַאֲפִלּוּ מָצָא כִּיס מָלֵא דִּינָרִין:

פרק י

א הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן בֵּין שֶׁהִלְוָהוּ מָעוֹת בֵּין שֶׁהִלְוָהוּ פֵּרוֹת בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אַחַר שֶׁהִלְוָהוּ הֲרֵי זֶה שׁוֹמֵר שָׂכָר. לְפִיכָךְ אִם אָבַד הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ נִגְנַב חַיָּב בְּדָמָיו. וְאִם נָאֲנַס הַמַּשְׁכּוֹן כְּגוֹן שֶׁנִּלְקַח בְּלִסְטִים מְזֻיָּן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִשָּׁאָר אֳנָסִין יִשָּׁבַע שֶׁנָּאֱנַס וִישַׁלֵּם בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן אֶת חוֹבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה:

ב כָּל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לְךָ הֲרֵי זֶה שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים. אָמַר לוֹ שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לְךָ לְמָחָר. הַשְׁאִילֵנִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לְךָ לְמָחָר. כֻּלָּן נַעֲשׂוּ שׁוֹמְרֵי שָׂכָר זֶה לָזֶה:

ג כָּל הָאֲמָנִין שׁוֹמְרֵי שָׂכָר הֵן. וְכֵלָן שֶׁאָמְרוּ טל אֶת שֶׁלְּךָ וְהָבֵא מָעוֹת אוֹ שֶׁאוֹמֵר לוֹ הָאֲמָן גְּמַרְתִּיו וְלֹא לָקְחוּ הַבְּעָלִים אֶת הַכְּלִי הָאֲמָן שׁוֹמֵר חִנָּם. אֲבָל אִם אָמַר הָאֲמָן הָבֵא מָעוֹת וְטל שֶׁלְּךָ עַדַיִן הוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר כְּשֶׁהָיָה:

ד נָתַן לְאֲמָנִין לְתַקֵּן וְקִלְקְלוּ חַיָּבִין לְשַׁלֵּם. כִּיצַד. נָתַן לְחָרֵשׁ שִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל לְקִבַּע בָּהֶן מַסְמֵר וּשְׁבָרוּ אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ אֶת הָעֵצִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל וְנִשְׁבְּרוּ אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי שִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל. שֶׁאֵין הָאֲמָן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח הַכְּלִי. נָתַן צֶמֶר לְצַבָּע וְהִקְדִּיחַתּוּ יוֹרָה נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ. צָבָעוֹ כָּעוּר אוֹ נָתְנוֹ לוֹ לְצָבְעוֹ אָדֹם וּצְבָעוֹ שָׁחוֹר וּשְׁבָעוֹ אָדֹם. נָתַן עֵצִים לְחָרֵשׁ לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כִּסֵּא נָאֶה וְעָשָׂה כִּסֵּא רַע אוֹ סַפְסָל. אִם הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה נוֹתֵן בַּעַל הַכְּלִי אֶת הַהוֹצָאָה וְאִם הַהוֹצָאָה יְתֵרָה עַל הַשֶּׁבַח נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשֶּׁבַח בִּלְבַד. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי אֵינִי רוֹצֶה בְּתַקָּנָה זוֹ אֶלָּא יִתֵּן לִי דְּמֵי הַעֵצִים אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן אִם אָמַר הָאֲמָן הֵא לָךְ דְּמֵי צִמְרְךָ אוֹ דְּמֵי עֵצְךָ וְלֵךְ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁאֵין הָאֲמָן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כְּלִי שֶׁעָשָׂה:

ה הַמּוֹלִיךְ חִטִּין לִטְחֹן וְלֹא לְתָתָן וַעֲשָׂאָן סָבִין אוֹ מֻרְסָן. נָתַן הַקֶּמַח לְנַחְתּוֹם וַעֲשָׂאוֹ פַּת נְפוּלִין. בְּהֵמָה לְטַבָּח וְנִבְלָה. חַיָּבִין לְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶן מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹשְׂאֵי שָׂכָר. לְפִיכָךְ אִם הָיָה טַבָּח מֻמְחֶה וְשָׁחַט בְּחִנָּם פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם וְאֵינוֹ מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִנָּם חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן הַמַּרְאֶה דִּינָר לְשַׁלְחָנִי וְאָמַר לוֹ יָפֶה הוּא וְנִמְצָא רַע אִם בְּשָׂכָר רָאָהוּ חַיָּב לְשַׁלֵּם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּקִי וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְלַמֵּד. וְאִם בְּחִנָּם רָאָהוּ פָּטוּר וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְלַמֵּד. וְאִם אֵינוֹ בָּקִי חַיָּב לְשַׁלֵּם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִנָּם וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לַשַּׁלְחָנִי עָלֶיךָ אֲנִי סוֹמֵךְ אוֹ שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מֻרְאִין שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל רְאִיָּתוֹ וְלֹא יַרְאֶה לַאֲחֵרִים. טַבָּח שֶׁעָשָׂה בְּחִנָּם וְנִבֵּל וְכֵן שַׁלְחָנִי שֶׁאָמַר יָפֶה וְנִמְצָא רַע וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה עֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהֵן מֻמְחִין. וְאִם לֹא הֵבִיאוּ רְאָיָה מְשַׁלְּמִין:

ו מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁיִּהְיֶה הַנּוֹטֵעַ אִילָנוֹת נוֹטֵל חֲצִי הַשֶּׁבַח וּבַעַל הַקַּרְקַע חֲצִי וְנָטַע וְהִשְׁבִּיחַ וְנָטַע וְהִפְסִיד מְחַשְּׁבִין לוֹ חֲצִי הַשֶּׁבַח שֶׁיֵּשׁ לוֹ וּמְנַכִּין מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁהִפְסִיד וְנוֹטֵל הַשְּׁאָר. וַאֲפִלּוּ הִתְנָה עַל עַצְמוֹ שֶׁאִם הִפְסִיד לֹא יִטל כְּלוּם חֲרֵי זֶה אַסְמַכְתָּא וְאֵין מְנַכִּין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁהִפְסִיד. הָיָה מִנְהָגָם שֶׁיִּטל הַנּוֹטֵעַ מֻחֲצָה וּבַעַל הַקַּרְקַע מֻחֲצָה וְכָךְ הָיָה מִנְהָגָם שֶׁיִּטל הָאָרִיס שְׁלִישׁ. אִם נָטַע הַנּוֹטֵעַ וְהִשְׁבִּיחַ וְרָצָה לְהִסְתַּלֵּק שָׁנִמְצָא בַּעַל הַקַּרְקַע צָרִיךְ לְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס חֲרֵי בַּעַל הַקַּרְקַע מוֹרִיד אָרִיס וְיִטל בַּעַל הַקַּרְקַע חֶצְיוֹ וְלֹא יַפְסִיד בַּעַל הַקַּרְקַע כְּלוּם וְיִטל הָאָרִיס שְׁלִישׁ וְהַשְּׁתוּת הַנִּשְׁאָר שֶׁל נוֹטֵעַ שֶׁהֲרֵי סִלֵּק עַצְמוֹ בְּרָצוֹנוֹ:

ז הַנּוֹטֵעַ אִילָנוֹת לִבְנֵי הַמְּדִינָה שֶׁהִפְסִיד. וְכֵן טַבָּח שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּבֵּל הַבְּהֵמוֹת. וְהַמַּקִּיז דָּם שֶׁחָבַל. וְהַסּוֹפֵר שֶׁטָּעָה בִּשְׁטָרוֹת. וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁפָּשַׁע בְּתִינוֹקוֹת וְלֹא לִמֵּד אוֹ לִמֵּד בְּטָעוּת. וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הָאֲמָנִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּחְזִירוּ הַהֶפְסֵד שֶׁהִפְסִידוּ. מְסַלְקִין אוֹתָן בְּלֹא הַתְרָאָה שֶׁהֵן כְּמַתְרִין וְעוֹמְדִין עַד שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ בְּמַלַּאכְתָּן הוֹאִיל וְהֶעֱמִידוּ אוֹתָן הַצִּבּוּר עֲלֵיהֶם:

פרק יא

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִתֵּן שְׂכַר הַשָּׂכִיר בִּזְמַנּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד טו) "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ" וגו'. וְאִם אִחֲרוֹ לְאַחַר זְמַנּוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד טו) "וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". וְאֵין לוֹקִין עָלָיו שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֶחָד שְׂכַר הָאָדָם וְאֶחָד שְׂכַר הַבְּהֵמָה וְאֶחָד שְׂכַר הַכֵּלִים חַיָּב לִתֵּן בִּזְמַנּוֹ וְאִם אִחֵר לְאַחַר זְמַן עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְגֵר תּוֹשָׁב יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְאִם אִחֲרוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה:

ב כָּל הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר כְּאִלּוּ נָטַל נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד טו) "וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ". וְעוֹבֵר בְּאַרְבַּע אַזְהָרוֹת תַּעֲשֶׂה. עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל (ויקרא יט יג) "תַּעֲשֹׁק" וּמִשּׁוּם בַּל (ויקרא יט יג) "תִּגְזֹל" וּמִשּׁוּם לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר וּמִשּׁוּם (דברים כד טו) "לֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" וּמִשּׁוּם (דברים כד טו) "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ". אִי זֶהוּ זְמַנּוֹ שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְעָלָיו נֶאֱמַר (ויקרא יט יג) "לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר". וּשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם וְעָלָיו נֶאֱמַר בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ. וּשְׂכִיר שָׁעוֹת שֶׁל יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם וּשְׂכִיר שָׁעוֹת שֶׁל לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה. שְׂכִיר שַׁבָּת שְׂכִיר חֹדֶשׁ שְׂכִיר שָׁנָה שְׂכִיר שָׁבוּעַ יָצָא בַּיּוֹם גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם יָצָא בַּלַּיְלָה גּוֹבֶה כָּל (אותו) הַלַּיְלָה:

ג נָתַן טַלִּיתוֹ לְאֻמָּן וּגְמָרָהּ וְהוֹדִיעוֹ אֲפִלּוּ אִחֲרוֹ עֲשָׂרָה יָמִים כָּל זְמַן שֶׁהַכְּלִי בְּיַד הָאֻמָּן אֵינוֹ עוֹבֵר. נְתָנָהּ בַּחֲצִי הַיּוֹם כֵּיוָן שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו חַמָּה עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל (ויקרא יט יג) "תָּלִין" שֶׁהַקַּבָּלָנוּת כִּשְׂכִירוּת הִיא וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ בִּזְמַנּוֹ:

ד הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים. אָמַר לָהֶם שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת שְׁנֵיהֶם אֵינָן עוֹבְרִין מִשּׁוּם בַּל (ויקרא יט יג) "תָּלִין" זֶה לְפִי שֶׁלֹּא שָׂכָרָן וְזֶה לְפִי שֶׁאֵין פְּעֻלָּתָן אֲצָלוֹ. וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת הַשָּׁלִיחַ עוֹבֵר. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁתִּבָּעוֹ הַשָּׂכִיר וְלֹא נָתַן לוֹ אֲבָל אִם לֹא תְבָעוֹ אוֹ שֶׁתִּבָּעוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מַה יִּתֵּן לוֹ אוֹ שֶׁהִמְתְּחוּ אֵצֶל אַחֵר וְקִבֵּל חֲרֵי זֶה פָּטוּר:

ה הַמַּשְׂכֶּה שְׂכַר שָׂכִיר עַד אַחַר זְמַנּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר עָבַר בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה חֲרֵי זֶה חַיָּב לִתֵּן מִיָּד. וְכָל עֵת שֶׁיִּשְׂכֶּה עוֹבֵר עַל לָאו שֶׁל דִּבְרֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג כח) "אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב":

ו כָּל שָׂכִיר שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים וּתְבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ וְאָמַר בַּעַל הַבַּיִת נָתַתִּי לְךָ שְׂכָרְךָ וְהַשָּׂכִיר אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי כְּלוּם תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּשָּׁבַע הַשָּׂכִיר בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְיִטֹּל כְּדִין כָּל נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִפְּנֵי שֶׁבַּעַל הַבַּיִת טָרוּד בְּפוֹעֲלָיו וְזֶה הַשָּׂכִיר נוֹשֵׂא נַפְשׁוֹ לָזֶה. אֲפִלּוּ הָיָה הַשָּׂכִיר קָטָן הַשָּׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְלֹא שְׂכַרְתִּיךָ נֶאֱמָן לוֹמַר שְׂכַרְתִּיךָ וְנָתַתִּי לְךָ שְׂכָרְךָ וְיִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת שֶׁנָּתַן אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת. הָיָה לוֹ עֵד אֶחָד שֶׁשְּׂכָרוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם וְכֵן אִם תְּבָעוֹ אַחַר זְמַנּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת. הֵבִיא רְאָיָה שֶׁתְּבָעוֹ כָּל זְמַנּוֹ הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תְּבִיעָה. כֵּיצַד. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּיוֹם שֵׁנִי עַד הָעֶרֶב זְמַנּוֹ כָּל לֵיל שְׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. וְאִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ כָּל לֵיל שְׁלִישִׁי הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי. אֲבָל מֵלֵיל רְבִיעִי וָהָלְאָה הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם חֲמִישִׁי׃

ז בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר שְׂתַּיִם קָצַצְתִּי לְךָ וְהַשָּׂכִיר אוֹמֵר שָׁלֹשׁ קָצַצְתָּ לִי לֹא תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּשָּׁבַע הַשָּׂכִיר כָּאן אֶלָּא הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נָתַן לוֹ שְׂתַּיִם אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הֵילַךְ הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְדָבָר זֶה תַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ הַשָּׂכִיר בְּפַחֵי נֶפֶשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים וְלֹא יָדְעוּ כַּמָּה פָּסַק לוֹ וּתְבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ אַחַר זְמַנּוֹ יִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁכְּבָר נָתַן לוֹ אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה שֶׁאָמַר לוֹ הֵילַךְ כְּדִין כָּל הַטְּעָנוֹת׃

ח הַנּוֹתֵן טַלִּיתוֹ לְאֻמָּן אוֹמֵר שְׁנַיִם קָצַצְתָּ לִי וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא קָצַצְתִּי אֶלָּא אֶחָד כָּל זְמַן שֶׁהַטַּלִּית בְּיַד הָאֻמָּן אִם יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ הֲרֵי הָאֻמָּן נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל. וְיָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא בִּשְׁכָרוֹ עַד כְּדֵי דָּמֶיהָ. וְאִם יָצְאת טַלִּית מִתַּחַת יָדוֹ אוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֲזָקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יִשָּׁבַע בַּעַל הַטַּלִּית הֶסֵּת אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת כְּדִין כָּל הַטְּעָנוֹת. שֶׁאֵין זֶה כְּדִין הַשָּׂכִיר׃

ט שָׂכִיר הַבָּא לְהִשָּׁבַע אֵין מַחֲמִירִין עָלָיו וְאֵין מְגַלְגְּלִין עָלָיו כְּלָל אֶלָּא נִשְׁבָּע שֶׁלֹּא נָטַל וְיטֹל. וּלְכָל הַנִּשְׁבָּעִין אֵין מְקִלִּין חוּץ מִן הַשָּׂכִיר שֶׁמְּקִלִּין עָלָיו וּפוֹתְחִין לוֹ תְּחִלָּה וְאוֹמְרִים לוֹ אַל תְּצַעֵר עַצְמְךָ הִשָּׁבַע וְטל. אֲפִלּוּ הָיָה שְׂכָרוֹ פְּרוּטָה אַחַת וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר נְתַתִּיהָ לֹא יטל אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטֵל אֲפִלּוּ לֹא יִטְעֹן אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת לֹא יטל אוֹתָהּ אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה׃

פרק יב

א הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וַעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחֻבָּר וְיִהְיוּ מַעֲשֵׂיהֶן גְּמִירַת הַמְּלָאכָה חֲרֵי עַל בַּעַל הַבַּיִת מִצְוָה שֶׁנִּיתַּן אוֹתָן לֶאֱכל מִמַּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) ״כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ״ וְגוֹ׳ וְכָתוּב (דברים כג כו) ״כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ״. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשָׂכִיר וְכִי אִלּוּ לֹא שָׂכָרוֹ מִי הִתִּיר לוֹ שֶׁיָּבוֹא בְּכֶרֶם רֵעֵהוּ בַּקָּמָה שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא כָּךְ הוּא אוֹמֵר כִּי תָבֹא לִרְשׁוּת בְּעָלִים לַעֲבוֹדָה תֹּאכַל׃

ב מַה בֵּין הָעוֹשֶׂה בְּתָלוּשׁ לְעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר. שֶׁהָעוֹשֶׂה בְּתָלוּשׁ אוֹכֵל בַּדָּבָר עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר מְלַאכְתּוֹ וּמִשֶּׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתּוֹ אָסוּר לוֹ לֶאֱכל. וְהָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר כְּגוֹן בּוֹצֵר וְקוֹצֵר אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא כְּשֶׁיִּגְמֹר עֲבוֹדָתוֹ כְּגוֹן שֶׁיִּבְצֹר וְיִתֵּן בַּסַּל עַד שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ וְינַפֵּץ הַסַּל לְמָקוֹם אַחֵר וְיַחְזֹר וְיִבְצֹר וִימַלְּאֶנּוּ וְאֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא עַד אַחַר שֶׁיְּמַלֵּא הַסַּל. אֲבָל מִפְּנֵי הֶשֵּׁב אֲבֵדָה לַבַּעֲלִים אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיוּ הַפּוֹעֲלִין אוֹכְלִין בַּהֲלִיכָתָן מֵאֹמֶן לְאֹמֶן וּבַחֲזִירָתָן מִן הַגַּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ מִמְּלַאכְתָּן וְיֵשְׁבוּ לֶאֱכל אֶלָּא אוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַמְּלָאכָה כְּשֶׁהֵן מְהַלְּכִין וְאֵינָן מְבַטְּלִין׃

ג הַמְבַטֵּל מִמְּלַאכְתּוֹ וְאָכַל אוֹ שָׁאָכַל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה חֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כו) ״וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף״ וְגוֹ׳. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בִּקְצִירָה לֹא יָניף חֶרְמֵשׁ לַאֲכִילָתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן פּוֹעֵל שֶׁהוֹלִיךְ בְּיָדוֹ מִמַּה שֶּׁעָשָׂה אוֹ שֶׁלָּקַח יֶתֶר עַל אֲכִילָתוֹ וְנוֹתֵן לַאֲחֵרִים עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) ״וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן״. וְאֵין לוֹקִין עַל שְׁנֵי לָאוִין אֵלּוּ שֶׁאִם אָכַל אוֹ הוֹלִיךְ חַיָּב לְשַׁלֵּם׃

ד הַחוֹלֵב וְהַמְחַבֵּץ וְהַמְגַבֵּן אֵינוֹ אוֹכֵל מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע. הַמְנַכֵּשׁ בִּבְצָלִים וּבְשׁוּמִין אַף עַל פִּי שֶׁתּוֹלְשִׁין קְטַנִּים מִבֵּין הַגְּדוֹלִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה אֵינוֹ אוֹכֵל מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֵׂיהֶם גְּמַר מְלָאכָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שׁוֹמְרֵי גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים וְכָל דָּבָר הַמְחֻבָּר כַּמְקֻשָּׁאוֹת וְהַמִּדְלָעוֹת שֶׁאֵין אוֹכְלִין כְּלָל׃

ה הַבּוֹדֵל בִּתְמָרִים וּבְגַרוֹגָרוֹת אֵינוֹ אוֹכֵל מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר. הָעוֹשֶׂה בְּחִטִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַחַר שֶׁעָשׂוּ כְּגוֹן שֶׁשְּׁכָרָן לָבוּר צְרוֹרוֹת אוֹ לְנַפֵּחַ אוֹתָן אוֹ לִטְחֹן הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְחַלָּה. אֲבָל הַלָּשׁ וְהַמְקַטֵּף וְהָאוֹפֶה אֵינוֹ אוֹכֵל מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְחַלָּה וְאֵין הַפּוֹעֵל אוֹכֵל אֶלָּא מִדָּבָר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לְחַלָּה וּלְמַעֲשֵׂר׃

ו נִתְפָּרְסוּ עִגּוּלָיו וְנִתְפַּתְּחוּ חָבִיּוֹתָיו [וְנִתְחַכּוּ דְּלוּעָיו] וּשְׁכָרָן לַעֲשׂוֹת בָּהֶן חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ שֶׁחֲרֵי נִגְמְרוּ מְלַאכְתָּן וְנִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר וַחֲרֵי הֵן טֶבֶל. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן. אֵין הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) "בְּכָרֶם רֵעֶךָ":

ז שָׂכַר פּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת בְּנֶטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן:

ח הַקּוֹצֵר וְהַדָּשׁ וְהַזּוֹרֶה וְהַבּוֹרֵר וְהַמּוֹסֵק וְהַבּוֹצֵר וְהַדּוֹרֵךְ וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּמְלָאכוֹת אֵלּוּ חֲרֵי הֵם אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה:

ט שׁוֹמְרֵי גְּתוֹת וַעֲרֵמוֹת וְכָל דָּבָר הַתָּלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר אוֹכְלִין מֵהִלְכוֹת מְדִינָה שֶׁהַשּׁוּמֵר אֵינוֹ כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. אֲבָל אִם עָשָׂה בְּאֵיבָרָיו בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בִּרְגְלָיו אֲפִלּוּ בִּכְתֵפָיו חֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה:

י הָיָה עוֹשֶׂה בִּתְאֵנִים לֹא יֹאכַל בַּעֲנָבִים בַּעֲנָבִים לֹא יֹאכַל בִּתְאֵנִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) "בְּכָרֶם" "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים". וְהָעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זוֹ אֵינוֹ אוֹכֵל בְּגֶפֶן אַחֶרֶת. וְלֹא יֹאכַל עֲנָבִים וְדָבָר אַחֵר. וְלֹא יֹאכַל בְּפַת וְלֹא בְּמֶלַח וְאִם קָצַץ עַל בַּעַל הַבַּיִת עַל שִׁעוּר מַה שֶּׁיֹּאכַל אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמֶלַח בֵּין בְּפַת בֵּין בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה. אָסוּר לְפוֹעֵל לָמֹץ בַּעֲנָבִים שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים. וְלֹא יִהְיוּ בָּנָיו אוֹ אִשְׁתּוֹ מְהַבְהֲבִין לוֹ הַשַּׁבָּלִין בָּאוּר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ" עֲנָבִים כְּמוֹת שֶׁהֵן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יא אָסוּר לַפּוֹעֵל לֶאֱכֹל מִמַּה שֶּׁהוּא אוֹכֵל אֲכִילָה גַּסָּה שֶׁנֶּאֱמַר כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעָךְ. וּמַתָּר לוֹ לִמְנֹעַ אֶת עַצְמוֹ עַד מְקוֹם הַיְפוֹת וְאוֹכֵל. וְיֵשׁ לוֹ לֶאֱכֹל קִישׁוּת אֲפִלּוּ בְּדִינָר וְכוֹתֶבֶת אֲפִלּוּ בְּדִינָר אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּמָעָה כֶּסֶף שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג כה) "כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ". אֲבָל מְלַמְּדִין אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יְהֵא רַעֲבָתָן וְיִהְיֶה סוֹתֵם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו. הָיָה מְשַׁמֵּר אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ עֲרֵמוֹת לֹא יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ מֵאַחַת מֵהֶן אֶלָּא אוֹכֵל מִכָּל אַחַת וְאַחַת לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

יב הַפּוֹעֲלִים שֶׁלֹּא הָלְכוּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב בַּגַּת אוֹכְלִין עֲנָבִים וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן שֶׁעֲדַיִן אֵינָן עוֹשִׂין אֶלָּא בַּעֲנָבִים בִּלְבַד. וּמְשַׁיְּרִין לוֹ בַּגַּת וְיַהֲלְכוּ בָּהּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב יֵשׁ לָהֶן לֶאֱכֹל מִן הָעֲנָבִים וְלִשְׁתּוֹת מִן הַתֵּירוֹשׁ שֶׁחֲרֵי הֵן עוֹשִׂין בָּעֲנָבִים וּבַיַּיִן:

יג פּוֹעֵל שֶׁאָמַר תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי מַה שֶּׁאֲנִי אוֹכֵל אוֹ שֶׁאָמַר חֲרִינִי נוֹתֵן מְעַט מִזֶּה שֶׁנִּטְלְתִּי לֶאֱכֹל לְאִשְׁתִּי וּבָנַי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁלֹּא זְכָתָה תּוֹרָה אֶלָּא לַפּוֹעֵל עַצְמוֹ. אֲפִלּוּ נָזִיר שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בָּעֲנָבִים וְאָמַר תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ:

יד פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וַעֲבָדָיו וְהִתְנָה עִם הַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מִמַּה שֶּׁהֵן עוֹשִׂין לֹא הוּא וְלֹא הֵם חֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן אוֹכְלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּגְדוֹלִים מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת וַחֲרֵי מָחֲלוּ אֲבָל קְטַנִּים אֵינוֹ יָכוֹל לְפַסֵּק עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶן אוֹ מִשֶּׁל אֲדוֹנֵיהֶם אֶלָּא מִשֶּׁל שָׁמַיִם:

פרק יג

א הַבְּהֵמָה אוֹכֶלֶת כָּל זְמַן שֶׁהִיא עוֹשָׂה בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע בֵּין בִּמְחֻבָּר בֵּין בִּתְלוּשׁ. וְאוֹכֶלֶת מִמַּשְׁאוֹי שֶׁעַל גַּבָּהּ עַד שֶׁתִּהְיֶה פּוֹרֶקֶת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטֹּל בְּיָדוֹ וְיַאֲכִילֶנָּה:

ב כָּל הַמּוֹנֵעַ הַבְּהֵמָה מִלֶּאֱכֹל בִּשְׁעַת מְלַאכְתָּהּ לוֹקֶה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה ד) "לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ". אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כָּל מִינֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין וְאֶחָד הַדִּישָׁה וְאֶחָד כָּל שְׁאָר הַמְּלָאכוֹת שֶׁל גִּדּוּלֵי קַרְקַע וְלֹא נֶאֱמַר שׁוֹר בְּדִישׁוֹ אֶלָּא בֶּהָווֹתָהּ. וְהַחוֹסֵם אֶת הַפּוֹעֵל פָּטוּר. אֶחָד הַחוֹסֵם אוֹתָהּ בִּשְׁעַת מְלָאכָה וְאֶחָד הַחוֹסֵם אוֹתָהּ מִקֹּדֶם וְעָשָׂה בָּהּ מְלָאכָה וְהִיא חֲסוּמָה אֲפִלּוּ חֲסָמָהּ בְּקוֹל לוֹקֶה. שָׂכַר בְּהֵמָה וַחֲסָמָהּ וְדָשׁ בָּהּ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים אַרְבַּעַת קַבִּין לְפָרָה וּשְׁלֹשֶׁת קַבִּין לַחֲמוֹר שֶׁמִּשְׁעַת מְשִׁיכָה נִתְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵינוֹ חַיָּב מַלְקוּת עַד שֶׁיָּדוּשׁ בָּהּ חֲסוּמָה:

ג יִשְׂרָאֵל הַדָּשׁ בְּפָרָתוֹ שֶׁל עַכּוּ"ם עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל (דברים כה ד) "תַּחְסֹם". וְהָעַכּוּ"ם הַדָּשׁ בְּפָרָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּחְסֹם. אָמַר לְעַכּוּ"ם חֲסֹם פָּרָתִי וְדוּשׁ בָּהּ. יָשַׁב לָהּ קוֹץ בְּפִיהָ וְדָשׁ בָּהּ וַחֲרֵי אֵינָהּ אוֹכֶלֶת. הִרְבִּיץ לָהּ אֲרִי מִבַּחוּץ אוֹ שֶׁהִרְבִּיץ בְּנָהּ מִבַּחוּץ. חֲרֵי שֶׁצָּמְאָה וְאֵינוֹ מַשְׁקֶה אוֹתָהּ. פָּרַס עוֹר עַל גַּבֵּי הַדַּיִשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאכַל. כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר וְאֵינוֹ לוֹקֶה. הָיָה הַדָּבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ רַע לִבְנֵי מֵעֶיהָ וּמַזִּיקָהּ אוֹ שֶׁהָיְתָה חוֹלָה וְאִם תֹּאכַל מִזֶּה מַתָּרֶזֶת מֵתָר לְמָנְעָהּ. שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל הֲנָאָתָהּ וַחֲרֵי אֵינָהּ נֶהֱנֵית:

ד פָּרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה כֹּהֵן דָּשׁ בָּהּ בִּתְרוּמָה וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל וַדַּאי. וְכֵן פָּרוֹת הַדָּשׁוֹת בִּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וּפָרוֹת הַמְהַלְכוֹת עַל הַתְּבוּאָה. לְפִי שֶׁיָּרַט לָהֶן הַדֶּרֶךְ אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם בַּל (דברים כה ד) "תַּחְסֹם". אֲבָל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן אִם הָיוּ דָּשׁוֹת בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מֵבִיא מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין וְתוֹלֶה לָהֶן בַּקַּרְסְטָלִין שֶׁבְּפִיהֶן:

ה הַדָּשׁ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי וּבְגִדּוּלֵי תְרוּמָה עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל (דברים כה ד) "תַּחְסֹם":

ו רַשַּׁאי בַּעַל הַפָּרָה לְהַרְעִיב פָּרָתוֹ וּלְסַגְּפָהּ כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל הַרְבֵּה מִן הַדַּיִשׁ. וְרַשַּׁאי הַשּׁוֹכֵר לְהַאֲכִילָהּ פְּקִיעֵי עָמִיר כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאכַל הַרְבֵּה מִן הַדַּיִשׁ. כַּיּוֹצֵא בּוֹ רַשַּׁאי בַּעַל הַבַּיִת לְהַשְׁקוֹת פּוֹעֲלִים יַיִן כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה. וְרַשָּׁאִין פּוֹעֲלִין לִטְבֹּל פִּתָּן בְּצִיר כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה. אֲבָל אֵין הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ בַּיּוֹם אוֹ לָדוּשׁ בְּפָרָתוֹ עַרְבִית וּלְהַשְׁכִּירָהּ שַׁחֲרִית. וְלֹא יִהְיֶה מַרְעִיב וּמְסַגֵּף עַצְמוֹ וּמַאֲכִיל מְזוֹנוֹתָיו לְבָנָיו מִפְּנֵי גֵּזֶל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁהֲרֵי תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ וְתֶחֱלֶשׁ דַּעְתּוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּכֹחַ:

ז כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּזְהָר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שְׂכַר עָנִי וְלֹא יְעַכְּבֶנּוּ כָּךְ הֶעָנִי מַזְהָר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת וְיִבָּטֵל מְעַט בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם בְּמִרְמָה אֶלָּא חַיָּב לְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בַּזְּמַן שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידוּ עַל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ אוֹתָהּ. וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר (בראשית לא ו) "כִּי בְכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן". לְפִיכָךְ נָטַל שְׂכַר זֹאת אַף בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל מג) "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד": סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת שְׂכִירוּת